

และต่อมาเกิดมีการเปลี่ยนรัฐบาลใหม่ พระราชบัญญัติฉบับนี้ก็ถูกระงับและไม่ได้นำมาใช้ จนกระทั่งมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประกันสังคมเมื่อปี 2533

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533

โครงการประกันสังคมที่มีความครอบคลุมทั้งผลประโยชน์และจำนวนผู้อยู่ใต้บังคับค่อนข้างกว้างขวาง เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2533 เมื่อสภาผู้แทนราษฎรได้อนุมัติให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติประกันสังคม 2533

การประกันสังคมตามพระราชบัญญัติประกันสังคม 2533 เป็นระบบที่รัฐบาลได้จัดขึ้นและดำเนินการโดยรัฐบาล โดยให้นายจ้าง ลูกจ้าง และรัฐบาลออกเงินสมทบในด้านบริการการแพทย์ โครงการขอให้โรงพยาบาลของรัฐและเอกชนเป็นผู้ให้บริการ โดยทางสำนักงานประกันสังคมจ่ายค่าบริการให้ตามที่ได้ตกลงกันได้ โดยขณะนี้คือระหว่าง พ.ศ. 2533-2537 โรงพยาบาลที่ให้บริการจะได้รับเงินช่วยเหลือจากสำนักงานประกันสังคมต่อหัวต่อคน 800 บาท ในกรณีโรงพยาบาลต้องให้บริการผ่าตัด ทางสำนักงานประกันสังคมจะรับผิดชอบค่าผ่าตัดด้วย รวมถึงในกรณีที่ผู้เอาประกันหรือภรรยาผู้เอาประกันมีบุตรไม่เกิน 2 คน จะได้เงินค่าช่วยเหลือบุตร

จำนวนผู้ที่อยู่ภายใต้โครงการ โครงการประกันสังคมจะบังคับเฉพาะลูกจ้างในสถานประกอบการเอกชน เมื่อกฎหมายผ่านสภาผู้แทนราษฎรในตอนต้นได้ให้บังคับกับคณะกรรมการรัฐวิสาหกิจด้วย แต่ต่อมาได้มีการแก้ไขโดยรัฐบาล รสช. ให้ใช้เฉพาะลูกจ้างของภาคเอกชน ปี 2537 มีการคุ้มครองลูกจ้างทั้งหมด 5 ล้านคน ทำงานอยู่ในสถานประกอบการ 55,000 แห่ง ตามบทบัญญัติของกฎหมาย โดยตั้งแต่ปี 2537 โครงการจะให้โอกาสผู้ประกอบการอาชีพส่วนตัวเข้าร่วมด้วย แต่เมื่อได้ออกพระราชกฤษฎีกาและกฎกระทรวงเพื่อให้ผู้ประกอบการส่วนตัวได้เข้ามาสู่ก็ปรากฏว่าเวลาผ่านไปอีก 1 ปี ก็ยังไม่มีผู้ประกอบการส่วนตัวปฏิบัติ แต่ผลสำคัญคงจะเป็นเพราะว่าบทบัญญัติตามกฎหมายกระทรวงได้ให้ประโยชน์เฉพาะกรณีผู้เอาประกันเกิดทุพพลภาพหรือตาย แต่ไม่ได้ให้ประโยชน์ในด้านการรักษาพยาบาล ซึ่งเป็นเรื่องที่ประชาชนต้องการมากที่สุด เมื่อกฎหมายนี้ใช้ไปถึงปี 2538 ตามบทบัญญัติเดิมก็ต้องเริ่มให้ประโยชน์ในด้านสงเคราะห์บุตรและชราภาพ แต่กำหนดเวลาได้มีการแก้ไขในรัฐบาลต่อมา และรัฐสภาได้อนุมัติการแก้ไขโดยให้ประโยชน์ทางด้านการสงเคราะห์บุตรมีผลตั้งแต่ปี 2542

ประโยชน์ในการรักษาพยาบาล ผู้เอาประกันมีสิทธิที่จะได้รับประโยชน์ด้านการรักษาพยาบาลในกรณีที่ผู้เอาประกันได้ส่งเงินสมทบมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 90 วัน

โดยช่วงระยะเวลา 15 เดือนที่ผ่านมา ประโยชน์ทดแทนที่จะได้รับที่กำหนดไว้คือ ค่าตรวจวินิจฉัยโรค ค่าบำบัดทางการแพทย์ ค่ากินอยู่ และค่ารักษาพยาบาลในสถานพยาบาล ค่ายาและค่าเวชภัณฑ์ ค่าพาหนะรับส่งผู้ป่วย บริการในด้านการรักษาพยาบาล ดำเนินการผ่านโรงพยาบาล 140 แห่ง ทั้งโรงพยาบาลของรัฐและเอกชน รวมตลอดจนถึงโรงพยาบาลของสถาบันการศึกษา ผู้เอาประกันจะต้องจดทะเบียนกับโรงพยาบาลที่กำหนดไว้ เดิมทางฝ่ายสถานประกอบการจะเป็นคนคัดเลือก แต่หลังจากที่ใช้กฎหมายนี้ ยกเว้นผู้ประกันในเขตกรุงเทพมหานครสามารถเลือกโรงพยาบาลของตนเองได้ โรงพยาบาลจะได้รับค่าบริการสำหรับผู้เอาประกันที่จดทะเบียนไว้ และขณะเดียวกันโรงพยาบาลสามารถที่จะให้โรงพยาบาลและสถาบันทางการแพทย์รับเหมาช่วงให้บริการต่อไปได้ ในตอนเริ่มดำเนินการคือปี 2533 โรงพยาบาลผู้รับเป็นผู้ให้บริการได้รับเงินค่าช่วยเหลือต่อหัวต่อคนปีละ 700 บาท แต่ในขณะเดียวกันทางสำนักงานประกันสังคมได้จัดสรรเงินไว้อีก 100 บาท เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายพิเศษ ทั้งนี้สำหรับในกรณีที่ฉุกเฉิน ในส่วนนี้ผู้เอาประกันยังมีสิทธิได้รับการจ่ายเงินทดแทนในกรณีที่ต้องหยุดงานโดยมีอัตรา 50% ของจำนวนค่าจ้างเป็นเวลา 90 วัน และอย่างสูงไม่เกิน 180 วันใน 1 ปี ยกเว้นในกรณีที่เป็นโรคที่เรื้อรัง และผู้เอาประกันสามารถรับเงินทดแทนการขาดรายได้ 365 วัน

ประโยชน์ทดแทนกรณีคลอดบุตร ผู้เอาประกันซึ่งเป็นลูกจ้างหญิงหรือภรรยาผู้เอาประกันมีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนเมื่อผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่า 120 วันในช่วงระยะเวลา 15 เดือนก่อนวันรับบริการ สิทธิที่จะได้รับประโยชน์ทดแทนกรณีคลอดบุตรสามารถรับได้ไม่เกิน 2 ครั้ง ประโยชน์ทดแทนที่ได้รับได้แก่ ประโยชน์ทดแทนด้านการรับบริการทางการแพทย์ รวมถึงการฝากครรภ์ ค่าบำบัดทางการแพทย์ ค่ายาและค่าเวชภัณฑ์ ค่าทำคลอด ค่ากินอยู่และค่ารักษาพยาบาลในสถานพยาบาล ค่าบริบาลและค่ารักษาพยาบาลทารกแรกเกิด และค่าพาหนะรับส่งผู้ป่วย ในการดำเนินงานสำนักงานประกันสังคมกำหนดให้จ่ายตอบแทนค่าบริการทางการแพทย์เหมาจ่ายครั้งละ 3,000 บาท และไม่เกิน 2 ครั้งตลอดชีวิต นอกจากนี้ในกรณีผู้ประกันตนต้องหยุดงานเพื่อการคลอดครั้งหนึ่งไม่เกิน 60 วัน ก็ยังสามารถรับเงินทดแทนการขาดรายได้ในอัตรา 50% ของค่าจ้างที่ใช้เป็นฐานในการคำนวณเงินสมทบเป็นเวลา 90 วันก่อนวันรับบริการทางการแพทย์ ส่วนที่จะได้รับเงินทดแทนในกรณีนี้จะต้องเป็นกรณีที่ผู้ประกันตนไม่มีสิทธิได้รับค่าจ้างจากนายจ้างระหว่างหยุดงานเพื่อการคลอดบุตรตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน

ประโยชน์ทดแทนกรณีทุพพลภาพ ผู้เอาประกันมีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีทุพพลภาพ ต่อเมื่อได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่า 90 วัน และอยู่

ภายในระยะเวลา 15 เดือนก่อนทุพพลภาพ ประโยชน์ทดแทนในกรณีทุพพลภาพประกอบไปด้วยค่าตรวจวินิจฉัยโรค ค่าบำบัดทางการแพทย์ ค่ายาและเวชภัณฑ์ ค่ากินอยู่และค่ารักษาพยาบาลในสถานพยาบาล และค่าพาหนะรับส่งผู้ทุพพลภาพ ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย จิตใจ และอาชีพ นอกจากนี้เช่นเดียวกับประโยชน์ทดแทนอื่น ๆ ผู้เอาประกันจะได้รับเงินทดแทนการขาดรายได้จากการทุพพลภาพในอัตราร้อยละ 50 ของค่าจ้างที่ใช้เป็นฐานในการคำนวณเงินสมทบเป็นเวลา 90 วันก่อนวันรับบริการทางการแพทย์ ผู้ประกันตนที่ทุพพลภาพมีสิทธิรับเงินทดแทนการขาดรายได้เนื่องจากทุพพลภาพได้ตลอดไปจนตลอดชีวิตในอัตราร้อยละ 50 ของค่าจ้าง

ประโยชน์ทดแทนในกรณีตาย ผู้เอาประกันมีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีผู้ประกันตนถึงแก่ความตาย มิใช่ประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากงาน และจะต้องจ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่า 30 วันในระยะเวลา 6 เดือนก่อนถึงแก่กรรม สำหรับผู้มีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนกำหนดไว้ตามลำดับต่อไปนี้คือ (1) บุคคลผู้ประกันตนทำหนังสือระบุให้เป็นผู้จัดการศพและได้เป็นผู้จัดการศพผู้ประกันตน (2) คู่สมรส บิดา มารดา หรือบุตรผู้ประกันตนที่มีหลักฐานว่าเป็นผู้จัดการศพผู้ประกันตน และบุคคลอื่นที่มีหลักฐานว่าเป็นผู้จัดการศพผู้ประกันตน บุคคลดังกล่าวข้างต้นจะได้รับประโยชน์ทดแทนเป็นเงินค่าทำศพจำนวน 100 เท่าของอัตราสูงสุดของค่าจ้างขั้นต่ำรายวันตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน

ประโยชน์ทดแทนกรณีสงเคราะห์บุตร โครงการประกันสังคมยังกำหนดให้มีประโยชน์ทดแทนกรณีสงเคราะห์บุตร ซึ่งตามกฎหมายปัจจุบันจะเริ่มใช้ในปี 2542 ผู้ประกันตนที่จะได้รับสิทธิจากประโยชน์ทดแทนกรณีสงเคราะห์บุตรก็ต่อเมื่อได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี จะได้รับการสงเคราะห์บุตรในจำนวนไม่เกิน 2 คนเท่านั้น ประโยชน์ทดแทนในกรณีสงเคราะห์บุตรที่ผู้ประกันตนมีสิทธิจะได้รับนั้นได้แก่ค่าสงเคราะห์ความเป็นอยู่ของบุตร ค่าเล่าเรียนบุตร ค่ารักษาพยาบาลบุตร และค่าสงเคราะห์อื่น ๆ ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

ประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพ กฎหมายประกันสังคมปี พ.ศ. 2533 ยังได้กำหนดประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพ และจะเริ่มใช้ในปี 2542 โดยวางเงื่อนไขไว้ดังต่อไปนี้คือ ผู้ประกันตนที่มีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีชราภาพก็ต่อเมื่อผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่า 15 ปี และผู้ประกันตนมีอายุครบ 55 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพจะจ่ายโดยคำนวณส่วนแบ่งจำนวนการจ่ายเงินสมทบดังหลักเกณฑ์ที่กำหนดโดยกฎกระทรวงเกี่ยวกับเงื่อนไขประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพที่กำหนดไว้ใน

พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 กำลังอยู่ระหว่างการทบทวนและพิจารณา โดยเฉพาะสิทธิของผู้เอาประกัน ซึ่งตามกฎหมายปัจจุบันกำหนดการจ่ายเงินสมทบไว้ไม่น้อยกว่า 15 ปี และผู้ประกันตนต้องมีอายุครบ 55 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปนี้คงจะมีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพความจริงในปัจจุบัน กล่าวคือ คนไทยในปัจจุบันเนื่องด้วยความเจริญก้าวหน้าด้านการรักษาพยาบาลและการสาธารณสุข ทำให้มีอายุสูงขึ้น และมีแนวโน้มที่ต้องการทำงานจนอย่างน้อยอายุ 60 ฉะนั้นมีท่าทีว่าจะมีการแก้ไขเงื่อนไขดังกล่าวในโอกาสต่อไป

ประโยชน์ทดแทนกรณีว่างงาน พระราชบัญญัติประกันสังคมปัจจุบันได้มีบทบัญญัติกำหนดประโยชน์ทดแทนกรณีว่างงานไว้ ซึ่งเป็นข้อเรียกร้องมาจากผู้ใช้แรงงาน แต่ขณะเดียวกันในการพิจารณาข้อเสนอดังกล่าวตั้งแต่ต้นจนกระทั่งสภาได้อนุมัติรับเป็นหลักการไว้ว่ายังไม่ได้กำหนดเงื่อนไขรายละเอียด ฉะนั้นตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้เขียนให้ออกเป็นพระราชกฤษฎีกา ซึ่งจะต้องพิจารณากำหนดโดยรัฐบาล และตามกฎหมายนี้จะต้องเริ่มหลังจากปี 2542

ขอบข่ายของงานด้านความมั่นคงสวัสดิการสังคมของรัฐจนถึงสิ้นปี 2542 สามารถช่วยผู้เดือดร้อนได้ดังต่อไปนี้

1. ประชาชนผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีรายได้น้อย จำนวน 6 ล้านคน ได้รับเรื่องการรักษาพยาบาลฟรี
2. เด็กอายุต่ำกว่า 12 ปี คนพิการทุพพลภาพ ได้รับการช่วยเหลือหรือการรักษาพยาบาลฟรี 3 ล้านคน
3. พวกที่ได้รับบัตรสุขภาพของรัฐบาลเพื่อได้รับการรักษาพยาบาลฟรี 6 ล้านคน
4. คนงานที่อยู่ภายใต้โครงการประกันสังคม ซึ่งได้รับการดูแลการรักษาพยาบาลฟรี 6 ล้านคน

ฉะนั้นโดยสรุปยังมีแรงงานอีกอย่างน้อย 20 ล้านคน ซึ่งไม่มีหลักประกัน ไม่ได้อยู่ภายใต้โครงการอย่างใดอย่างหนึ่งของรัฐ ซึ่งสมควรได้รับการพิจารณาช่วยเหลือโดยด่วน ได้แก่

1. ภรรยาของลูกจ้าง 5 ล้านคน ซึ่งสามีอยู่ภายใต้โครงการประกันสังคม และภรรยาไม่ได้รับประโยชน์จากโครงการประกันสังคมก็ควรให้ภรรยาเหล่านี้เข้ามาอยู่ใน

โครงการประกันสังคม โดยรัฐบาลออกเงินสมทบช่วยเหลือต่อหัวต่อคนเดือนละ 5 ล้านบาท ซึ่งต้องใช้งบประมาณทั้งหมด 30 ล้านบาท

2. ผู้ทำงานส่วนตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทซึ่งมีอย่างน้อย 10 ล้านคน รัฐบาลควรจัดให้คนเหล่านี้เข้ามาอยู่ในโครงการประกันสังคม ได้รับการรักษาพยาบาลฟรี และความช่วยเหลือในกรณีอุบัติเหตุ บาดเจ็บ พิกการ ตลอดจนล้มตาย ในอนาคตก็จะได้รับการดูแลเรื่องชราภาพ โดยรัฐบาลจ่ายเงินสมทบครึ่งหนึ่ง คือประมาณ 0.5 เปอร์เซ็นต์ และให้คนเหล่านี้จ่ายอีก 0.5 เปอร์เซ็นต์

3. จัดเงินสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้เดือดร้อนเหล่านี้ในกรณีตกงาน ไม่มีงานทำ ในกรณีเจ็บป่วย ในกรณีพิการทุพพลภาพ โดยจ่ายเงินสงเคราะห์เป็นรายเดือน หรืออย่างน้อยคนละ 50 บาทต่อวัน โดยนำมาจากงบประมาณ การช่วยเหลือบุคคลเหล่านี้จะต้องมีการทดสอบความจำเป็น ความเดือดร้อน การขาดผู้อุปการะต่าง ๆ การช่วยเหลือในด้านที่อยู่อาศัย ตลอดจนเครื่องมือจำเป็นในการครองชีพ โดยจัดเป็นบริการประชาสงเคราะห์ การทดสอบความจำเป็นเหล่านี้จ่ายเงินสงเคราะห์ได้

4. ควรจะได้ประกาศพระราชกฤษฎีกาใช้กฎหมายว่าด้วยการว่างงาน โดยเก็บเงินสมทบฝ่ายละ 1 เปอร์เซ็นต์ ฝ่ายรัฐบาลก็ต้องออกเงินสมทบต่อปีประมาณ 3,000 ล้านบาท

ควรจะสังเกตด้วยว่า แนวคิดของโครงการโครงการช่วยความปลอดภัยทางสังคม เพิ่งจะมีการพัฒนาในช่วง 40 ปีที่แล้ว และระยะหลังธนาคารโลก และ IMF ได้ให้ความสนใจ หลังจากที่ได้ประสพว่าโครงการช่วยเหลือทางเศรษฐกิจด้านต่าง ๆ นั้นไม่สามารถช่วยประเทศพัฒนาและประเทศเฟื่องพัฒนา โดยเฉพาะคนกลุ่มใหญ่ของประเทศพัฒนาให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เมื่อเร็ว ๆ นี้ นายจอร์จ โซรอส นักลงทุนคนสำคัญของสหรัฐ และในช่วงปี 2540 จนถึงเมื่อเร็ว ๆ นี้ได้นำเงินทุนมาประกอบธุรกิจในย่านเอเชีย โดยเฉพาะด้านการซื้อหุ้นขายหุ้น สามารถสร้างกำไรได้หลายพันล้านเหรียญสหรัฐ จนทำให้ผู้นำรัฐบาลหลายประเทศในเอเชียไม่พอใจ กล่าวหาว่านายจอร์จ โซรอส เป็นฆาตกรทางเศรษฐกิจ นายจอร์จ โซรอส ได้เขียนบทความเป็นภาษาอังกฤษหัวเรื่อง “สู่สังคมเปิดของโลก” (จอร์จ โซรอส, เสรีภาพ ฉบับที่ 2/254 (ลำดับที่ 42)) ในบทความนี้ นายจอร์จ โซรอส ได้เสนอข้อสังเกตของเขาเกี่ยวกับระบบการค้าเสรีหลายประการ แต่ในที่สุดก็ได้เสนอว่าในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีการแข่งขันกันมาก และมีการร่วมหุ้นกันอย่างมากมายมหาศาล ประเทศต่าง ๆ จำเป็นที่จะต้องมีการทางด้านการช่วยทางสังคมเพื่อที่จะเป็นการคุ้มกัน

ประชาชนบางกลุ่มบางเหล่าไม่ให้ตกไปเป็นฐานะล้มละลายในฐานที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้

จากประสบการณ์ของหัวหน้าวิจัย เห็นว่าการที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางเศรษฐกิจสังคมในยุคโลกาภิวัตน์จะเป็นไปได้ยาก จึงขอเสนอให้นักวิชาการและองค์กรเอกชนร่วมกันรณรงค์ให้รัฐบาลปรับปรุงและขยายงานด้านโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม เชื่อว่าจะช่วยทำให้แรงงานไทยสามารถมีชีวิตที่ดีขึ้น

อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ กับโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม

อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เป็นปราชญ์บุคคลที่ได้รับการเคารพยกย่องจากคนไทยมาช้านาน แม้ช่วงเวลาที่ท่านได้รับใช้บ้านเมืองจะสั้น แต่ผลงานนั้นยิ่งใหญ่ยากที่จะมีผลงานผู้ใดเท่าเทียม ท่านเป็นมันสมองของคณะราษฎรนำการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาสู่แผ่นดินไทย เป็นผู้สร้างรากฐานทางการปกครอง เศรษฐกิจ การเงินการคลังของประเทศ และในที่สุดท่านเป็นผู้กอบกู้เอกราชของชาติไทยในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง แต่ถูกการเมืองเล่นงานจึงต้องไปอยู่ต่างประเทศเป็นเวลาหลายปี แต่ก็ไม่หยุดยั้งในการเสนอแนวความคิดเพื่อความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติไทย

บทความนี้เสนองานชิ้นสำคัญยิ่งอันหนึ่งที่ท่านอาจารย์ปรีดีฯ ได้ริเริ่ม แต่เป็นงานที่มีการพูดถึงน้อยมาก ทั้ง ๆ ที่เป็งานที่สำคัญยิ่ง งานนั้นก็คือแผนสร้างควมมั่นคงทางสังคม แผนนี้รวมอยู่ในเค้าโครงเศรษฐกิจ หรือที่อาจารย์ ดร.เดือน บุญาค เรียกว่าแผนพัฒนาประเทศฉบับแรกของประเทศไทย และเกิดขึ้นก่อนประเทศใด ๆ ทั้งหมดใน เอเชีย แผนพัฒนาประเทศประกอบด้วย 3 ส่วนด้วยกัน ส่วนหนึ่งคือเค้าโครงเศรษฐกิจแห่งชาติ ส่วนที่สองเค้าโครงว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร และส่วนที่สามเค้าโครงว่าด้วยการประกอบกิจการเศรษฐกิจ เป้าหมายที่อาจารย์ปรีดีฯ ได้เสนอแผนพัฒนาประเทศชิ้นครั้งนี้ก็เพื่อให้บรรลุถึงเจตนารมณ์ 6 ประการของคณะราษฎรซึ่งได้ประกาศในตอนที่มีการยึดอำนาจ โดยเฉพาะในหลักประการที่ว่าคือ “**อันต้องบำรุงความสุขของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลจะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ และจะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก**”

แผนพัฒนาประเทศของอาจารย์ปรีดีฯ แม้จะใช้หัวเรื่องว่า “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” แต่ให้ความสำคัญทางสังคมไว้อย่างมาก โดยเน้นที่จะจัดระเบียบทางสังคม โดยจะจัดให้ราษฎรทุกคนได้รับหลักประกันในการดำรงอยู่โดยร่วมกันทำงาน อาจารย์ปรีดีฯ ได้ให้เหตุผลถึงความจำเป็นจะต้องดำเนินการทางสังคม เพราะความไม่เที่ยงแท้แห่งเศรษฐกิจปัจจุบัน ซึ่งได้กล่าวไว้ในหมวดที่สองของเอกสารสำคัญ โดยกล่าวถึงความแร้นแค้นของราษฎรว่า ผู้ที่มีจิตเป็นมนุษย์ประกอบด้วยความเมตตากรุณาต่อมนุษย์ด้วยกันแล้ว เมื่อเห็นสภาพชาวนาในชนบทที่ดี เห็นคนยากจนอนาถาในพระนครก็ดี ก็จะปรากฏความสมเพชเวทนาขึ้นในทันใด ท่านคงจะเห็นว่าอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ อันเป็นปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตของบุคคลเหล่านี้แร้นแค้นปานใด แม้วันนี้มีอาหารรับประทาน

พรุ่งนี้และวันต่อไปจะคงมีหรือจะขาดแคลนก็ยังทราบไม่ได้ อนาคตก็ไม่แน่นอน เมื่อท่านปลงสังขารต่อไปว่า ชีวิตของเราย่อมชราจะเจ็บป่วย เมื่อบุคคลเข้าอยู่ในสภาพเช่นนั้นจะยังคงมีอาหารรับประทานอยู่อีกหรือไม่ เพราะแม้แต่กำลังวังชาจะแข็งแรงก็ยังขาดแคลนอยู่แล้ว คนมั่งมี คนชั้นกลาง คนยากจนก็อาจแร้นแค้น

เค้าโครงเศรษฐกิจหรือแผนพัฒนาประเทศ ประกอบไปด้วยการดำเนินงานทางด้านเศรษฐกิจและสังคม แผนดำเนินงานทางเศรษฐกิจ อาจารย์ปรีดิฯ ได้เสนอให้มีการจัดตั้งระบบสหกรณ์ขึ้นทั้งในภาคเกษตร อุตสาหกรรม การค้า การขนส่ง และให้ราษฎรทำงานคล้าย ๆ กับข้าราชการ อาจารย์ปรีดิฯ ยังได้เสนอต่อไปว่า ในการดำเนินงานจำเป็นจะต้องอาศัยที่ดิน เงินทุนหมุนเวียน จึงควรจะได้จัดตั้งสถานโยบายเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้น ทั้งให้จัดตั้งธนาคารกลาง (ธนาคารชาติ) เพื่อรัฐจะได้ดำเนินการอย่างเป็นธรรม เกี่ยวกับแผนเศรษฐกิจนี้ อาจารย์ปรีดิฯ ได้ยืนยันว่าแนวคิดพื้นฐานไม่ใช่หลักคอมมิวนิสต์ เราจะมีทั้ง Capitalism และ Socialism ประกอบกัน

ความไม่เที่ยงแท้แห่งการดำรงชีวิตนี้มิใช่จะมีอยู่แต่ในหมู่วาญชรที่ยากจนเท่านั้น คนชั้นกลางก็ดี คนมั่งมีก็ดี ย่อมจะต้องประสบความไม่เที่ยงแท้ด้วยกันทุกผู้ทุกนาม เงินทองที่ท่านหามาได้ในเวลานี้ท่านคงจะเก็บเงินนั้นไว้ได้จนกว่าชีวิตของท่านจะหาไม่และอยู่ตลอดสืบไปถึงบุตรหลานเหลนของท่านได้หรือ ตัวอย่างมีอยู่มากมายที่ท่านคงพบเห็นเป็นคนมั่งมีในสมัยหนึ่งต้องกลับเป็นคนยากจนอีกสมัยหนึ่ง หรือมรดกที่ตกทอดไปถึงบุตรต้องละลายหายสูญไปไม่คงอยู่ตลอดชีวิตของบุตร ผู้มั่งมีกลับตกเป็นผู้ยากจนเช่นนี้ท่านจะเห็นแล้วหรือไม่ใช่สิ่งที่เที่ยงแท้ อันจะเป็นการประกันการดำรงชีวิตของท่านได้ ท่านจะรู้แน่หรือว่าสังขารของท่านจะยังคงแข็งแรงทำงานได้ตลอดชีวิต ถ้าท่านป่วยหรือพิการอย่างใดท่านทำงานไม่ได้ท่านต้องใช้เงินที่ท่านมีอยู่ เงินนั้นย่อมสูญสิ้นหมดไป เช่นนี้แล้วท่านจะได้อาหารที่เฝ้ารับประทานถ้าท่านป่วยหรือพิการทำงานไม่ได้ ท่านลองนึกว่าถ้าท่านตกอยู่ในสภาพเช่นนั้นท่านจะอยู่ได้อย่างไร

ข้อความข้างต้นเป็นการวิเคราะห์สภาพสังคมไทย* ท่านอาจารย์ปรีดิฯ ใช้ถ้อยคำเพียง 300 คำ มีเนื้อหากระชับรัด แต่สะท้อนถึงสังคมไทยแม้ในขณะนี้ได้อย่างชัดเจนและลุ่มลึก อาจารย์ตรีทิพย์ นาดสุภา นักประวัติศาสตร์ทางเศรษฐกิจได้กล่าวว่าเอกสารฉบับนี้เป็นเอกสารวิเคราะห์สังคมไทยในเชิงวิชาการฉบับแรกที่เขียนโดยคนไทย ท่านผู้มีเกียรติท่านลองช่วยกันคิดว่าเอกสารฉบับนี้เขียนขึ้นเมื่ออาจารย์ปรีดิฯ มีอายุเพียง 30 ปี

* ซึ่งท่านพูดถึงมากในระยะหลัง คือความเป็นอนิจจังของสังคม

เศษ และได้ใช้เวลาไปศึกษาต่างประเทศถึงเกือบ 7 ปี และเพิ่งเดินทางกลับ แต่ท่านสามารถที่จะวิเคราะห์ถึงสภาพสังคมไทยได้อย่างครบถ้วน แสดงถึงความเป็นอัจฉริยะของท่านอย่างแท้จริง

เมื่อได้เสนอภาพปัญหาสังคมไทยเสร็จแล้ว อาจารย์ปรีดีฯ ก็ได้เสนอทางออกไว้ในหมวดที่ 3 ว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎรไทย ใช้หัวข้อว่า “ราษฎรทุกคนควรได้รับประกันจากรัฐบาล” และเสนอเหตุผลว่า ความไม่เที่ยงแท้ในการเศรษฐกิจเป็นอยู่เช่นนี้ จึงมีนักปราชญ์คิดวิธีแก้ไขโดยวิธีรัฐบาลประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร Social Assurance กล่าวคือ ราษฎรที่เกิดม่าย่อมจะได้รับประกันจากรัฐบาลว่า ตั้งแต่เกิดมาจนกระทั่งสิ้นชีพ ซึ่งในระหว่างนั้นจะเป็นเด็ก หรือเจ็บป่วยหรือพิการหรือชราภาพทำงานไม่ได้ก็ดี ราษฎรก็จะได้อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ และปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต รัฐบาลประกันได้เช่นนี้แล้วราษฎรทุกคนจะนอนตาหลับเพราะไม่ต้องกังวลว่าเมื่อเจ็บป่วยหรือพิการหรือชราแล้วจะต้องอดอยาก หรือเมื่อมีบุตรจะต้องเป็นห่วงใยในบุตรของตนว่าเมื่อสิ้นชีพไปแล้วบุตรจะอดอยากหรือไม่ เพราะรัฐบาลเป็นผู้ประกันอยู่แล้ว การประกันนี้ย่อมพิเศษยิ่งกว่าการสะสมเงินทอง เพราะเงินทองนั้นเป็นของไม่เที่ยงแท้ดังได้พรรณามาแล้ว

แผนทางด้านสังคมเขียนไว้ในหมวดที่ 3 คือ การประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร และยกร่างเรียกว่า พระราชบัญญัติสร้างความสมบูรณ์พูนสุขให้แก่ราษฎร แผนนี้มุ่งที่จะให้ราษฎรทุกคนได้รับหลักประกันในการดำรงชีพจากรัฐบาล โดยรัฐบาลจะจัดหางานให้ทำ และมีหลักประกันในการทำงาน และในกรณีชราภาพ ซึ่งอาศัยแนวคิดที่ว่า มนุษย์ทุกคนเกิดม่าย่อมเป็นเจ้าของกันต่อกัน และท่านเสนอให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ใช้ภาษาอังกฤษว่า Solidarism โดยมีหลักการว่ามนุษย์ซึ่งเป็นสมาชิกในสังคมต้องช่วยพึ่งพาซึ่งกันและกัน แต่ละคนมีหน้าที่ทางจริยธรรมต่อกัน เช่น คนจนก็เพราะฝูงชนทำให้จนได้ ดังนั้นจึงต้องร่วมประกันภัยต่อกัน และร่วมมือในการทำงาน

ท่านอาจารย์ปรีดีฯ ได้กล่าวต่อไปว่า การประกันเช่นนี้เป็นการเหลือวิสัยที่บริษัทเอกชนจะพึงทำได้ หรือถ้าทำได้ก็ต้องเสียเบี้ยประกันแพงจึงจะคุ้ม ราษฎรจะเอาเงินที่ไหนมาประกันเช่นนี้จะทำได้ก็แต่โดยรัฐบาลเท่านั้น เพราะรัฐบาลไม่จำเป็นจะต้องเก็บเบี้ยประกันภัยจากราษฎรโดยตรง รัฐบาลอาจจัดหาสิ่งอื่นแทนเบี้ยประกันภัยได้ เช่น จัดให้แรงงานของราษฎรได้ใช้เป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น การเก็บภาษีอากรโดยทางอ้อมเป็นจำนวนวันหนึ่งคนละเล็กน้อยซึ่งราษฎรไม่รู้สึกรังเกียจ นี่เป็นต้น

การกล่าวถึงสภาพปัญหาและความจำเป็นที่อาจารย์ปรีดิฯ ได้เขียนไว้ในโครงร่างของพระราชบัญญัติว่าด้วยความสุขสมบูรณ์ของราชนั้นก็คือหลักการของกฎหมายว่าด้วยความมั่นคงทางสังคม หรือกฎหมายประกันสังคมได้ถือกำหนดมาก็โดยตระหนักถึงสภาพความจริงที่ว่าความไม่แน่นอนของสังคม และเพื่อป้องกันหรือบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่สมาชิกในสังคมในกรณีที่ประสบอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วย พิกการ ทูพพลภาพ ตาย หรือชราภาพ ก็จะได้มีเงินทองไปดำรงชีพได้ต่อ ซึ่งเป็นหลักการที่อาจารย์ปรีดิฯ ได้เสนอยิ่งกว่านั้นหลักสำคัญอีกประการหนึ่งของการประกันสังคมก็คือการที่สมาชิกในสังคมจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน หรือที่พูดกันเป็นภาษาง่าย ๆ ว่าต้องเฉลี่ยทุกข์และเฉลี่ยสุข

แนวทางที่อาจารย์ปรีดิฯ เสนอพอจะเรียกได้ว่ามีข้อแตกต่างกับหลักความมั่นคงทางสังคมและประกันสังคมที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ก็คือ โครงการความมั่นคงทางสังคมและประกันสังคมจะต้องมีกองทุนกลางเกิดขึ้นโดยรัฐเป็นผู้จัด โดยให้ผู้เกี่ยวข้องคือนายจ้าง ลูกจ้างและผู้มีรายได้ประจำส่งเงินสมทบ แต่โครงร่างของอาจารย์ปรีดิฯ เสนอให้รัฐจ่ายให้โดยตรง แต่อย่างไรก็ดี โครงการความมั่นคงทางสังคมของบางประเทศ อย่างเช่นของสหรัฐอเมริกา ก็ดำเนินการในรูปนี้ด้วย ซึ่งเรียกกันว่า การประชาสงเคราะห์ คือรัฐบาลใช้ภาษีอากรมาจ่ายให้ผู้ยากจนเดือดร้อน โดยผู้รับไม่ต้องออกเงินสมทบ แม้เรื่องเงินสมทบ อาจารย์ปรีดิฯ จะไม่ได้พูดไว้อย่างชัดเจน แต่ท่านเองก็มีแนวคิดอยู่ด้วย เช่น ท่านพูดถึงว่าการเก็บภาษีอากรโดยทางอ้อมจำนวนวันละเล็กละน้อย ซึ่งก็สามารถเอาเงินเหล่านั้นมาตั้งกองทุนขึ้นได้

แผนสร้างความมั่นคงทางสังคมของอาจารย์ปรีดิฯ ได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีหรือคณะราษฎรในปี 2476 แสดงว่าคงจะได้ร่างขึ้นพร้อมกับร่างรัฐธรรมนูญฉบับแรก ในช่วงปี 2476 ยังไม่มีประเทศใดในเอเชียมีกฎหมายดังกล่าว ฉะนั้นคงพอจะกล่าวได้ว่าอาจารย์ปรีดิฯ คงจะใช้แนวคิดเรื่องนี้ในขณะที่ศึกษาอยู่ประเทศฝรั่งเศส อาจารย์ปรีดิฯ ใช้เวลาศึกษาที่ประเทศฝรั่งเศสอยู่ประมาณ 7 ปี คือระหว่างปี พ.ศ.2463-2470 หรือ ค.ศ.1920-1927 เกี่ยวกับเรื่องนี้อาจารย์ปรีดิฯ ได้กล่าวไว้ในเอกสารฉบับนั้นว่าแนวคิดของนักปราชญ์ ซึ่งท่านคงหมายถึงนักคิดที่มีอยู่ในประเทศฝรั่งเศสและในประเทศยุโรป และในช่วงเวลาดังกล่าว เช่นเริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ.1836 นายกรัฐมนตรีบิสมาร์ค แห่งประเทศเยอรมัน ได้ออกกฎหมายว่าด้วยการประกันการเจ็บป่วย ทูพพลภาพ และต่อมาประเทศในยุโรป รวมถึงในประเทศฝรั่งเศสก็ประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยอุบัติเหตุจากการทำงาน การประกันการเจ็บป่วย และการว่างงาน เกี่ยวกับเรื่องนี้ไม่ทราบที่ท่านอาจารย์ปรีดิฯ ได้ชี้แจงให้คณะราษฎรหรือสาธารณชนได้ทราบถึงเรื่องนี้ซึ่งจะเป็นการช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง อย่างไรก็ดี ควรจะกล่าว

ด้วยว่า จนถึงปี 2475 ยังไม่มีประเทศในยุโรปประเทศใดออกกฎหมายว่าด้วยความมั่นคงทางสังคม ซึ่งเป็นแนวคิดของอาจารย์ปรีดีฯ จนกระทั่งต่อมาในปี 2478 หรือ ค.ศ.1935 สหรัฐอเมริกาโดยประธานาธิบดีรูสเวลต์ ได้มีกฎหมายว่าด้วยความมั่นคงทางสังคม ซึ่งรวมหลักประกันเรื่องการเจ็บป่วย พิกการ ทูพพลภาพ บำนาญ และว่างงานเข้าด้วยกัน

โดยสรุป การเปรียบเทียบหลักการของร่างพระราชบัญญัติประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎรกับหลักโครงการความมั่นคงทางสังคมในปัจจุบัน ในการเสนอแนวคิดการสร้างหลักประกันความสุขสมบูรณ์^{*} ดังต่อไปนี้ ประการแรกคือ หลักของความไม่แน่นอนอันิจจัง มีเกิด แก่ เจ็บ ตาย และก็มีภัยพิบัติต่าง ๆ ซึ่งหลักประกันสังคมหรือหลักความมั่นคงทางสังคมก็เช่นเดียวกัน ว่าในชีวิตคนเรานี้ยังในชีวิตสังคมอุตสาหกรรมนี้มีความเสี่ยงภัยมากมาย ตัวเองและแม้แต่ครอบครัวไม่สามารถที่จะเข้าไปช่วยเหลือได้อย่างสมัยเมื่อ 100 ปีก่อน จำเป็นที่รัฐจะต้องเข้ามาสร้างหลักประกันให้ ประการที่สอง สมาชิกในสังคมจะต้องมีส่วนรับผิดชอบต่อกันและกัน ซึ่งอาจารย์ปรีดีฯ ก็ได้เน้นถึงหลักที่ท่านใช้ว่าเป็นหลักว่าด้วยราษฎรมีหนี้ร่วมกัน คือต้องรับผิดชอบร่วมกัน ประการที่สาม ท่านพูดได้อย่างชัดเจนว่า การสร้างหลักประกันต่าง ๆ เหล่านี้ บริษัทเอกชนทำไม่ได้ เพราะว่าถ้าเอกชนทำก็จะต้องเรียกเก็บเบี้ยประกันแพง อันนี้เป็นเรื่องที่ถูกต้องที่สุด เป็นสังขรณ์ เพราะถ้าจะให้เอกชนเข้ามา สร้างหลักประกันให้อย่างทุกวันนี้ก็มีการทำกัน ประกันชีวิต ประกันภัยต่าง ๆ นี่แต่เบี้ยประกันแพงมาก คนธรรมดาสามัญไม่สามารถที่จะไปซื้อประกันเอกชนได้ เพราะบริษัทเอกชนอยู่ได้เพราะมีกำไร และในการที่จะให้ประชาชนซื้อกรรมธรรม์ต่าง ๆ นั้นก็จะต้องอาศัยตัวแทน นายหน้า ซึ่งจะต้องเรียกค่าคอมมิชชั่น หรือยิ่งกว่านั้นในสมัยปัจจุบันนี้ ก็จะต้องเสียค่าโฆษณาทั้งในหน้าหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ จะต้องใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก คงจะเห็นได้ว่าแนวคิดของอาจารย์ปรีดีฯ ในการสร้างความสุขสมบูรณ์ให้แก่ราษฎรมีความคล้ายคลึงกับหลักความมั่นคงทางสังคมและประกันสังคมในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ร่างพระราชบัญญัติการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎรนั้น เห็นว่าเป็นพระราชบัญญัติที่สั้นมากมีเพียง 14 มาตรา แม้อาจารย์ปรีดีฯ ได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ แต่ยังขาดรายละเอียดซึ่งจะต้องออกเป็นพระราชกฤษฎีกาและกฎกระทรวง ฉะนั้นจึงขาดความสมบูรณ์ ซึ่งเป็นเหตุที่นำไปสู่ความเข้าใจผิดจนเป็นเหตุให้คณะรัฐมนตรีไม่เห็นด้วย

ในการศึกษาวิวัฒนาการกฎหมายว่าด้วยความมั่นคงทางสังคม มีนักวิชาการต่างประเทศหลายท่านได้กล่าวถึงการริเริ่มของนายกรัฐมนตรีบิสมาร์ค และต่อมารริเริ่ม

* ปัญหาการดำรงอยู่ทางสังคมของมนุษย์ซึ่งมีเรื่องเศรษฐกิจเป็นแกนกลาง ปัญหาความยากจน การกดขี่เบียดเบียนภายในระบบสังคมที่ไม่เป็นธรรม เป็นเรื่องที่พัวพันอยู่ตลอดชีวิตของคน

ของประธานาธิบดีรูสเวลต์ เพราะทั้งสองท่านได้ตระหนักดีของปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นในช่วงนั้นควบคู่กับกระแสแนวคิดทางด้านสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์ของคาลมาร์คและเลนินกำลังขยายตัวอย่างรวดเร็ว บิสมาร์คและรูสเวลต์จึงเสนอโครงสร้างความมั่นคงทางสังคมเป็นมาตรการที่จะสร้างหลักประกันให้แก่ประชาชนเพื่อสกัดกั้นการเผยแพร่ของลัทธิสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์ซึ่งได้ผลค่อนข้างมาก โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งในช่วงประธานาธิบดีรูสเวลต์ออกกฎหมายว่าด้วยความมั่นคงทางสังคมเป็นช่วงที่เศรษฐกิจตกต่ำ (พ.ศ.2472) พรรคสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์กำลังได้รับความนิยมมาก แต่เมื่อประธานาธิบดีรูสเวลต์เข้ามารับหน้าที่บริหารประเทศ ได้นำนโยบาย New Deal หรือแนวทางใหม่ โดยออกกฎหมายว่าด้วยความมั่นคงทางสังคม ออกกฎหมายทางด้านแรงงานเข้าไปดูแลผู้มีปัญหาทางสังคม ผู้ยากไร้ต่าง ๆ ก็ทำให้กระแสลัทธิทางสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ได้ลดถอยลงในที่สุด จนพรรคคอมมิวนิสต์ในสหรัฐไม่เคยเติบโตเป็นพรรคการเมืองที่เข้มแข็ง

นับว่าเป็นโชคร้ายของบ้านเมืองเรา ที่แนวคิดการสร้างความมั่นคงให้แก่สังคมไทยที่อาจารย์ปรีดิฯ เสนอไว้เมื่อ 60 ปีที่แล้วต้องตกไปเพราะแนวคิดดังกล่าว ปัจจุบันนี้ประเทศกว่า 150 ประเทศ ถือเป็นกฎหมายรากฐานของบ้านเมือง สาเหตุสำคัญอยู่ที่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรีครั้งนั้นมุ่งไปที่แผนเศรษฐกิจ และเห็นว่าเป็นแผนเศรษฐกิจซึ่งใช้วิธีการของลัทธิคอมมิวนิสต์ สังคมนิยม จึงไม่มีใครยอมรับ โดยไม่ได้พิจารณาแบบสร้างความมั่นคงทางสังคม ซึ่งในช่วงเวลานี้มีหลายประเทศเริ่มโครงการประกันอุบัติเหตุการทำงาน การเจ็บป่วย การว่างงาน แต่ยังไม่มีการดำเนินการเต็มที่ อาจารย์ปรีดิฯ เสนอแม้ประเทศรัสเซียซึ่งเป็นเป้าหมายของการโจมตีอาจารย์ปรีดิฯ หรือประกันสังคมนั่นเอง

ควรจะกล่าวเสียด้วยว่า การที่ประธานาธิบดีรูสเวลต์ได้เสนอนโยบายทางใหม่ และประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยความมั่นคงทางสังคมในปี ค.ศ.1935 (2478) นักการเมืองฝ่ายตรงข้ามและนักเขียนหลายคนได้กล่าวหาประธานาธิบดีรูสเวลต์เป็นคอมมิวนิสต์ การกล่าวหาดังกล่าวยังมีต่อเนื่องมาถึงประธานาธิบดีทรูแมน และนักการเมืองพรรคเดโมแครต

ควรจะกล่าวต่อไปด้วยว่า เนื่องจากกฎหมายนี้มีความสำคัญมากต่อคนส่วนใหญ่ และจะมีผลกระทบต่อบุคคลบางส่วน ฉะนั้นการคัดค้านหรือไม่เห็นด้วยจึงเกิดขึ้นเสมอ และเกิดขึ้นตั้งแต่อาจารย์ปรีดิฯ ได้เสนอนโยบายเมื่อปี 2476 หลังจากนั้นจอมพล ป.พิบูลสงคราม ผู้ร่วมก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในตอนกลับมาเป็นนายกครั้งที่สองในปี 2494 และขณะเดียวกันก็เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ก็ได้เป็นผู้ริเริ่มให้มีพระราชบัญญัติประกันสังคมซึ่งออกมาใช้ในปี 2497 แต่ก็ประสบการคัดค้านต่อต้านเช่นเดียวกัน จนต้องเลื่อนการให้กฎหมายไปถึงปี 2500 แต่ในที่สุดจอมพลสฤษดิ์ มาปฏิบัติก็นำกฎหมาย

นี้ไปเก็บไว้บนหิ้ง จนถึงปี 2515 มีความพยายามออกกฎหมายแรงงานฉบับที่สอง ภายใต้ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 103 กฎหมายว่าด้วยกองทุนเงินทดแทนซึ่งเป็นเลี้ยวหนึ่งของ การประกันสังคมก็ออกมาใช้ และได้ใช้เวลาอีกเกือบ 20 ปี ถึงได้มีพระราชบัญญัติประกัน สังคมออกมาในปี 2533 หลักการใหญ่ก็เหมือนหลักการของร่างพระราชบัญญัติสร้างความ สุขสมบูรณ์ของราษฎรของอาจารย์ปรีดีฯ ตระหนักถึงความไม่แน่นอนของชีวิตคน ตระหนัก ถึงความจำเป็นที่สังคมจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน เฉลี่ยความเสี่ยงภัย และรัฐจำเป็นที่จะต้อง เข้าไปดำเนินการโดยให้ผู้เกี่ยวข้อง คือ นายจ้าง ลูกจ้าง และรัฐบาล ออกเงินสมทบ เข้ากองทุนกลาง และนำกองทุนกลางเหล่านี้ออกมาช่วยราษฎรในกรณีประสบอุบัติเหตุ อุบัติภัยต่าง ๆ ปัจจุบันนี้สร้างหลักประกันให้แก่ลูกจ้าง 4 ล้านคน

กล่าวโดยสรุป เป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งปี 2543 เป็นปีที่ท่านอาจารย์ปรีดีฯ อายุครบ 100 ปี องค์การยูเนสโก และชาวโลกได้จัดงานเฉลิมฉลองให้เกียรติท่าน ในขณะที่เดียวกันแนวคิดเรื่องโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมที่ท่านคิดไว้เมื่อ 70 ปีที่แล้ว กำลังเป็นเรื่องที่นักวิชาการ นักบริหาร และองค์กร NGO กำลังพิจารณาเพื่อ จะนำมาใช้แก้ปัญหาความทุกข์ยากและความเดือดร้อนของประชาชน นักวิจัยจึงเห็นเป็น การสมควรที่จะนำแนวคิดของท่านอาจารย์ปรีดีฯ มารวมไว้ในหนังสือเล่มนี้ เพื่อแสดงให้เห็น ว่าเรื่องที่ชาวโลกกำลังตื่นเต้นกันนั้นท่านอาจารย์ปรีดีฯ ได้คิดมานานแล้ว

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กฎหมายการประกันสุขภาพ. ณ ห้องประชุมสารนิเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. รายงาน
การสัมมนา คณะกรรมการรณรงค์เพื่อการประกันสังคม. วันที่ 15 มีนาคม
2539 (2 ฉบับ).

กมลลักษณ์ โตสกุล. “วิวัฒนาการแรงงานในรอบ 200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์” ใน
วิวัฒนาการแรงงานในรอบ 200 ปี. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2526.

กนกศักดิ์ แก้วเทพ, วรวิทย์ เจริญเลิศ. “แรงงานไทย : บทวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์”
เอกสารโรเนียว.

กรมการจัดหางาน. ความรู้ทางกฎหมายของพนักงานเจ้าหน้าที่กรมการจัดหางาน. กรุงเทพฯ
: โรงพิมพ์ ร.ส.พ., 2538.

กรมการจัดหางาน. รายงานจำนวนคนไทยที่เดินทางไปทำงานต่างประเทศผ่านด่านตรวจคน
หางานทั่วประเทศ ปี 2539. กรุงเทพฯ : กรมการจัดหางาน, 2540.

กรมการจัดหางาน. เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการอำนวยการโครงการส่งเสริม
การมีงานทำให้ทหารกองประจำการ ครั้งที่ 1/2529. ณ ตึกบัญชาการ ทำเนียบ
รัฐบาล วันที่ 7 มิถุนายน 2539 กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงานและ
สวัสดิการสังคม.

กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. รายงานประจำปี 2538. กรุงเทพฯ :
กรมประชาสัมพันธ์, 2538.

กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. รายงานประจำปี 2541. กรุงเทพฯ :
กรมประชาสัมพันธ์

กรมแรงงาน, กระทรวงมหาดไทย. รวมกฎหมายแรงงาน 2520. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทย
เชชม, 2519.

กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. กรส. สถิติแรงงานปี 2535.

กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. คู่มือการ
ปฏิบัติงานส่งเสริมการจัดสวัสดิการแรงงาน. 2538.

กรรมชญา พูนพิช. ประวัติศาสตร์ขบวนการสหภาพแรงงานไทย : ยุคเริ่มต้นถึง พ.ศ. 2500. ใน เศรษฐกิจการเมืองสำหรับนักสหภาพแรงงาน. กรรมชญา พูนพิช, สังคิต พิริยะรังสรรค์ บรรณาธิการ 2534.

กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. กรส. สถิติแรงงานปี 2539.

กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. กรส. โครงการศึกษาแนวทางการพัฒนาและคุ้มครองแรงงานไทยตามกระแสการค้าโลก สถาบันวิจัย ที.ดี.อาร์.ไอ. 2540

กฤตยา อาชวนิชกุล. บทสรุปสาระสำคัญ การสัมมนาทางวิชาการเรื่อง การวิจัยเรื่อง “คนข้ามชาติ” ของประเทศไทย : นโยบาย แบบแผน และผลกระทบ. กทม. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2538.

กฤตยา อาชวนิชกุล. บทสังเคราะห์สถานการณ์คนข้ามชาติและทางเลือกนโยบายการนำเข้าแรงงานข้ามชาติของประเทศไทย. รายงานวิจัยเสนอในการสัมมนาระดับชาติ ชุดโครงการวิจัยเรื่องทางเลือกนโยบายนำเข้าแรงงานข้ามชาติของประเทศไทย : การศึกษาข้อเท็จจริงจากกลุ่มผลประโยชน์ ข้อสำรวจทางกฎหมายและการวิเคราะห์ระบบการจัดการของรัฐ, วันที่ 26-28 พฤษภาคม 2540 ณ โรงแรมสยามซิตี้ ถนนศรีอยุธยา กรุงเทพมหานคร.

กองข่าวต่างประเทศ, กรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี. Thailand in Brief. 1981.

กองแรงงานหญิงและเด็ก, กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน และอื่น ๆ. รายงานเรื่องการแก้ไขปัญหาลูกจ้างเด็กในประเทศไทย. เอกสารประกอบการสัมมนาระดับชาติ เพื่อจัดทำรายงานสถานการณ์ของเด็กต่อสหประชาชาติ, 9-10 ธันวาคม 2536 ณ โรงแรมอโนมา กรุงเทพมหานคร.

กองโรคเอดส์ กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข สัมมนาระดับชาติเรื่อง โรคเอดส์ ครั้งที่ 6 โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2539.

กองวิชาการและแผนงาน สำนักงานประกันสังคม. ปัญหาในการดำเนินงานประกันสังคม และแนวทางแก้ไข. เอกสารโรเนียว ไม่ระบุปีที่พิมพ์.

กวิน ชุตินา. ผลกระทบด้านวัฒนธรรม การเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของการย้ายถิ่นของแรงงาน (ร่าง). กทม. : เอกสารอัดสำเนา,

เกษมสันต์ จิณณวโส. แรงงานอพยพจากต่างประเทศ : ข้อเท็จจริง ประเด็นปัญหาและแนวทางแก้ไข. กทม. : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2539.

เกษมสันต์ วิลาวรรณ. กฎหมายแรงงานสำหรับนักบริหาร. กทม. : สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2539.

เกษมสันต์ วิลาวรรณ. กฎหมายแรงงานสำหรับนักบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 3 ปรับปรุงใหม่

เกษมสันต์ วิลาวรรณ. แรงงานสัมพันธ์. กทม. : โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, 2533.

กระทรวงการคลัง, สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, กองนโยบายการเงินและสถาบันการเงิน กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ.

กระทรวงมหาดไทย. วิวัฒนาการนโยบายแรงงานไทย พ.ศ. 2475-2530. กทม. : กระทรวงมหาดไทย, 2530.

กระทรวงมหาดไทย กรมแรงงาน สำนักงานเลขาธิการสภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ. วิวัฒนาการนโยบายแรงงานไทย พ.ศ. 2475-2530. รง. 26/2530

กระทรวงมหาดไทย, สำนักงานประกันสังคม. 3 ปี ประกันสังคม. กันยายน 3, 2536. (มี 2 เล่ม)

กระทรวงมหาดไทย, สำนักงานประกันสังคม, กองประสานการแพทย์และฟื้นฟูสมรรถภาพ. รายชื่อผู้ประสานงานประกันสังคมประจำสถานพยาบาล. นายแพทย์ วิโรจน์ ตั้งเจริญเสถียร และ นายแพทย์อนุวัฒน์ ศุภฤติกุล. สถานพยาบาลในอนาคต.

กระทรวงมหาดไทย, สำนักงานประกันสังคม กลุ่มงานวิชาการและประชาสัมพันธ์. รายงานการประชุมคณะกรรมการประกันสังคม ครั้งที่ 1/2533 - ครั้งที่ 11/2533 (ตุลาคม-ธันวาคม 2533).

กระทรวงมหาดไทย, สำนักงานประกันสังคม. แนวทางการบริหารเงินกองทุนประกันสังคม, สัมมนาทางวิชาการ. รวบรวมโดย ฝ่ายผลประโยชน์และเงินโอนกองการเงินและบัญชีกองทุน สำนักงานประกันสังคม จัดโดย กระทรวงมหาดไทย สำนักงานประกันสังคม. พฤษภาคม 8-9, 2536 ณ ห้องรีเจนท์ฮอลล์ ซะอำ เพชรบุรี (3 ฉบับ)

กระทรวงมหาดไทย, สำนักงานประกันสังคม. สัมมนาวิชาการเรียน “การประกันสังคม : 2 ปี ที่ผ่านมาและก้าวต่อไป. เมษายน 30, 2536 ณ ห้องราชา โรงแรมรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร.

กระทรวงมหาดไทย, สำนักงานประกันสังคม. เอกสารวิชาการด้านการประกันสังคม. โดยผู้เชี่ยวชาญและที่ปรึกษา ILO. กระทรวงมหาดไทย, สำนักงานประกันสังคม (รวบรวม)

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมครบรอบ 2 ปี.
23 ก.ย.2538. กทม.: กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, 2538.

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. ผลงาน 6 เดือนแรกของกระทรวงแรงงานและ
สวัสดิการสังคม. กันยายน 23, 2536 - มีนาคม 31, 2537.

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. แผนพัฒนาแรงงานและสวัสดิการสังคม ฉบับที่ 1
พ.ศ. 2538-2544 (ร่างครั้งที่ 1). กันยายน 2537.

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. แผนพัฒนาแรงงานและสวัสดิการสังคม ฉบับที่ 1
พ.ศ. 2538-2544. กรุงเทพฯ : กระทรวงแรงงานฯ, 2538.

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. รายงานผลการสำรวจโครงการสำรวจดัชนีผลิตภาพแรงงาน
ประจำปี 2538. กทม. : กระทรวงแรงงาน, 2539.

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. รายงานประจำปี 2536. การแยกรัฐวิสาหกิจออกจาก
ประกันสังคม. สรุปงบประมาณโครงการซื้อพื้นบ้าน ขั้นตอนการขอรับประโยชน์ทดแทน.

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. สถิติการประสบอันตรายจากการทำงาน 2531-2538.
กทม. : สถาบันความปลอดภัยในการทำงาน, 2539.

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม/สภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ. กระทรวง
แรงงานและสวัสดิการสังคมกับการคุ้มครองแรงงานในภาคเกษตรกรรม. 14 ม.ค. 37
ณ โรงแรมดิเอ็มเมอรัล ด.รัชดาภิเษก กรุงเทพมหานคร (เอกสารประกอบการ
สัมมนา).

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. นโยบายและแนวทางการปฏิบัติงานการดูแลคนงาน
ไทยในต่างประเทศ. กรุงเทพฯ “กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, 2540.

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. ปัญหาการไปทำงานต่างประเทศของแรงงานไทย.
กรุงเทพฯ : สภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ, 2540.

กระทรวงแรงงานไต้หวัน (CLA). สารถึงเพื่อนคนงานต่างชาติ. เอกสารแปล.ไทเป, 2540.

กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม. ทุนอุดหนุนจากการวิจัยประเภทกำหนด
เรื่อง สาขานิติศาสตร์ ประจำปี 2536. รายงานการวิจัยเรื่อง ผลกระทบของ
กฎหมายประกันสังคมที่มีต่อลูกจ้างผู้ประกันตน.

กระทรวงสาธารณสุข, กองแผนงานสาธารณสุข. คำรักษาพยาบาลผู้ป่วยใน ภายใต้สวัสดิการ
รักษาพยาบาลของข้าราชการ. กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุข, 2536

กระทรวงสาธารณสุข, กองแผนงานสาธารณสุข. ประโยชน์ทดแทนการคลอดบุตรภายใต้พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533. กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุข, 2536.

กระทรวงสาธารณสุข, กองแผนงานสาธารณสุข. ประโยชน์ทดแทนกรณีรักษาพยาบาลฉุกเฉินภายใต้พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533.

กระทรวงสาธารณสุข, สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข. ต้นทุนการผลิตพยาบาลของกระทรวงสาธารณสุขปีงบประมาณ 2533-2535. กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุข, ปีที่พิมพ์ ?.

กระทรวงสาธารณสุข, สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข. พฤติกรรมการใช้บริการทางการแพทย์ของผู้ประกันตนในจังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุข, 2536.

กระทรวงสาธารณสุข, สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข. พฤติกรรมสุขภาพเมื่อเจ็บป่วยของลูกจ้างในสถานประกอบการขนาดเล็กที่มีลูกจ้าง 10-19 คน ในจังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุข, (ไม่ระบุปี พ.ศ.)

การทบทวนระบบการกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำในประเทศไทย. ร่างลำดับหารือในการสัมมนาระดับชาติ. พฤษภาคม 23-24, 2539.

การทบทวนระบบการกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำในประเทศไทย. ร่างสำหรับการหารือในการสัมมนาระดับชาติระหว่าง 23-24 พฤษภาคม 2539. (รายงานสรุปสำหรับผู้บริหาร).

การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด. กรุงเทพฯ : นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด. (ไม่ระบุปี พ.ศ.)

การประชุมคณะกรรมการประสานงานวุฒิสภาครั้งที่ 1/2533 วันพฤหัสบดีที่ 3 พฤษภาคม 2533 เวลา 14.30 น. ณ ห้องประชุมชั้น ตึกบัญชาการทำเนียบรัฐบาล

การประชุมคณะกรรมการประสานงานวุฒิสภาครั้งที่ 2/2533 วันพุธที่ 16 พฤษภาคม 2533 เวลา 13.30 น. ณ ห้องประชุมตึกสันติไมตรี. (โรเนียว).

การประชุมเรื่อง ตัวบ่งชี้ภาวะการปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็ก (Research Project on Indicators for Children's Rights).

การประชุมองค์การแรงงานระหว่างประเทศ สมัยที่ 25. 3-19 มิ.ย. 2540. (เอกสารถ่ายสำเนา).

การรักษาพยาบาลฟรีในประเทศไทย ข้อเสนอเชิงนโยบาย. กองแผนงานสาธารณสุข. (กันยายน 3, 2534).

การสัมมนาการประกันสังคมและการพัฒนาประเทศระดับชาติ. จัดโดย กรมประชาสงเคราะห์ ร่วมกับองค์การกรรมาการระหว่างประเทศและรัฐบาลนอร์เวย์ เมษายน 17-28, 2521 ณ โรงแรมแมนดาริน กรุงเทพมหานคร.

การสัมมนา การประชุมกลยุทธ์การทำงานเพื่อการขจัดปัญหาการใช้แรงงานเด็ก โรงแรมรอยัลริเวอร์ บางพลัด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร, 2539.

การสัมมนาเชิงปฏิบัติการของสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรื่อง “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต : การป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ และผลกระทบของการประกันสังคม” กรกฎาคม 3-4, 2535. กลุ่ม 2 ผลกระทบและแนวทางการพัฒนาระบบประกันสังคมของไทยในระยะยาว หัวข้อ แนวทางการให้เงินสงเคราะห์บุตร และผลประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพในประเทศไทย.

การสัมมนาทางวิชาการประจำปี 2534 ตลาดคน : คนไม่ใช่แรงงาน วันที่ 12-13 กุมภาพันธ์ 2534 จัดโดย คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ณ ห้องราชเทวี โรงแรมเอเชีย กรุงเทพมหานคร.

การสัมมนาทางวิชาการประจำปี 2538, การกระจายความเจริญในประเทศไทย, วิเคราะห์เจาะลึกถึงสาเหตุและผลกระทบของการกระจุกตัวทางเศรษฐกิจ เสนอทางออกด้านเศรษฐกิจ กฎหมาย และการเมือง เพื่อกระจายความเจริญในประเทศไทย วันที่ 30-31 มีนาคม 2538 ณ ห้องบอลรูม โรงแรมรอยัล ออคิด เชอราตัน จัดโดย คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การสัมมนาเรื่อง ร่าง พรบ.ประกันสังคมที่ผ่านสภาเมื่อ 27 ก.ค. 2532. เมื่อ 23 เม.ย. 2533. จัดโดย คณะกรรมการสวัสดิการสังคมและการแรงงาน วุฒิสภา.

กิตติพัฒน์ นนทปัทมดุลย์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (ร่าง) นโยบายและแผนปฏิบัติการแห่งชาติเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในประเทศไทย (พ.ศ. 2540 - 2544).

กลุ่มกระจายรายได้และการพัฒนาชนบท. รายงานการศึกษาเรื่อง “คนจนในเมือง”. เอกสารประกอบการสัมมนา (ฉบับที่ 3) แผนพัฒนาเศรษฐกิจส่วนรวมและแผนการกระจายรายได้ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) วันที่ 26-27 เมษายน 2534 ณ โรงแรมรอยัลคิลฟ เมืองพัทยา, เอกสารโรเนียว.

กลุ่มคอบไฟ. พลังกรรมกร. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ไม่ระบุปีพิมพ์.

กลุ่มศึกษาแนวนโยบายของรัฐด้านการเมืองและการบริหาร. แนวนโยบายของรัฐด้านเศรษฐกิจสังคม การเมือง และการบริหาร. รายงานการศึกษาในโครงการศึกษาแนวนโยบายของรัฐ. เรียบเรียงโดย อมร รักษาสัตย์, นงลักษณ์ สุทธิวัฒนพันธ์, สุนันทา เสี่ยงไทย, วรเดช จันทรร. (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่สอง). กทม. : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2529.

กลุ่มศึกษาปัญหากรรมกรไทย. ก้าวต่อไปของกรรมกรไทย. กทม. : กลุ่มศึกษาปัญหากรรมกรไทย, 2524.

กลุ่มศึกษาแนวนโยบายแห่งรัฐด้านการเมืองและการบริหาร. แนวนโยบายของรัฐด้านการเมืองและการบริหาร. เอกสารประกอบการอภิปรายเรื่องแนวนโยบายแห่งรัฐด้านเศรษฐกิจ สังคม และการบริหาร. 29 พฤษภาคม 2529 ณ ห้องประชุมจิระบุญมาก สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

กลุ่มสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ สังกัด TTUC ได้รับการสนับสนุนจาก ILO, การศึกษาระบบการแรงงานสัมพันธ์เปรียบเทียบ. 18-23 ก.ย. 2529. (กทม. โรเนียว).

กุศล สุนทรธาดา และอุมาภรณ์ ภัทรวณิชย์. กระบวนการจ้างแรงงานข้ามชาติที่ลักลอบเข้าเมืองและความเห็นของภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540.

เกื้อ วงศ์บุญสิน. ประชากรกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536

โกวิทย์ บุรพพานินทร์. การแรงงานสัมพันธ์และระบบการแรงงานสัมพันธ์ตามแนวของต้นฉบับ. 14 ตค. 2533. กรุงเทพฯ : มุลนิธิฟรีดิริช เอแบรท.

โกวิทย์ บุรพพานินทร์. การสร้างควมมั่นคงทางสังคม. สำนักงานประกันสังคม, กองวิชาการและแผนงาน. เอกสารประกอบการประชุมคณะอนุกรรมการประกันสังคม (ชุดที่ 2) ครั้งที่ 3/2537 กุมภาพันธ์ 10, 2537.

กรณีคนงานลักลอบไปทำงานต่างประเทศ. (เอกสารอัดสำเนา).

ขบวนการแรงงานกับพฤษภาคมหาโหด. โดย สมศักดิ์ โกศัยสุข. กทม. : มุลนิธิฟรีดิริช เอแบรท, 2536.

ขบวนการแรงงานไทย. พืพิทัศน์แรงงานไทย มูลนิธิอารมณ พงศ์พจน์ มูลนิธิฟรีดริช เอแบรท. รายงานผลการสัมมนา ประเมินผลบทบาทและผลการดำเนินกิจกรรมของขบวนการแรงงานไทยในรอบปี 2540 และวางแผนเพื่อกำหนดกิจกรรมและบทบาทขบวนการแรงงานไทยปี 2541. 12-14 ธ.ค. 2540 ณ โรงแรมเขาใหญ่ แกรนด์วิวธานี รีสอร์ท, จ. ปราจีนบุรี. กทม. : FES, 2540.

ข่าว/บทความประกันสังคม 2532-2533.

ข้อมูลแรงงาน (ตารางแสดงจำนวนแรงงานและสถานประกอบการในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล).

ข้อเสนอขององค์กรแรงงานไทยต่อพรรคการเมือง เรื่อง “นโยบายแรงงาน” เอกสารประกอบการแถลงนโยบายแรงงานของพรรคการเมือง จัดโดย องค์กรแรงงานไทย ศูนย์ศึกษาการพัฒนาสังคม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คณะกรรมการจัดงานวันสตรีสากล. รายงานหญิง : ความจริงในวันนี้. กทม. : คณะกรรมการจัดงานวันสตรีสากล, 2534.

คณะกรรมการประสานงานการศึกษาของกลุ่ม-สหพันธ์แรงงาน โดยการสนับสนุนด้านการเงิน จากมูลนิธิฟรีดริช เอแบรท. กฎหมายประกันสังคมที่ผู้ใช้แรงงานต้องการ. เอกสารประกอบการสัมมนา วันที่ 18 มิถุนายน 2532 ณ ห้องบอลรูมโรงแรม บางกอกพาเลซ (ประตูน้ำ).

คณะกรรมการประสานงานการศึกษาของกลุ่มสหภาพ-สหพันธ์แรงงาน. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง “พ.ร.บ. ประกันสังคม : เนื้อหาและการบังคับใช้ในทางปฏิบัติ”. วันอาทิตย์ที่ 19 สิงหาคม 2533 หอประชุมคุรุสภา ชั้น 3 ในกระทรวงศึกษาธิการ. (เอกสารโรเนียว).

คณะกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์แห่งชาติ. แผนป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์แห่งชาติ พ.ศ. 2540-2544.

คณะกรรมการรณรงค์เพื่อสุขภาพและความปลอดภัยของคนงาน. 3ปี หลังโคกนาฏกรรมเคเคอร์ : คนงานไทยปลอดภัยแล้วหรือยัง?. 10 พ.ค. 2539 ณ ห้องทับทิม โรงแรมรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร.

คณะกรรมการรณรงค์เพื่อสุขภาพและความปลอดภัยของคนงาน. สุขภาพของคนงาน : ปัญหาและทางออก. 27 ก.พ. 2537.

คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน. กทม. : คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2534.

คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนางานสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ. แผนพัฒนาสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2530-2534.

คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนางานสวัสดิการและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2535-2539).

คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2535-2539). เอกสารประกอบการสัมมนา คณะอนุกรรมการวางแผนพัฒนาชนบท ทรัพยากรธรรมชาติ.

คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ. ร่างแผนพัฒนาสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2540-2544).

คณะทำงานพัฒนาข้อมูล, กรมประชาสงเคราะห์. สถิติสวัสดิการสังคมและงานประชาสงเคราะห์. กรุงเทพฯ : กรมประชาสงเคราะห์, 2539. “บทคัดย่อสวัสดิการสังคมด้านการรักษาพยาบาล.” เอกสารอัดสำเนาไม่ระบุชื่อผู้แต่ง และสถานที่พิมพ์

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. รายงานการวิจัย เรื่อง ความต้องการแรงงานและความพร้อมในการมีส่วนร่วมกับภาครัฐในการพัฒนาฝีมือแรงงานของสถานประกอบการทั่วประเทศ. กทม. : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538. (เอกสารถ่ายสำเนา).

คณะอนุกรรมการวางแผนพัฒนาคนและสังคม. ร่างแผนพัฒนาคนและสังคมในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544). สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ฉบับปรับปรุง. ธันวาคม 2538.

คณะอนุกรรมการวางแผนพัฒนาคนและสังคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ร่างแผนพัฒนาคนและสังคมในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544).

โครงการสตรีและเยาวชนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ FES. การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีกับผลกระทบต่อภาวะการจ้างงานของแรงงานหญิงในอุตสาหกรรมสิ่งทอไทย. กรุงเทพฯ : โครงการสตรีและเยาวชนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 1994.

โครงการจัดทำแผนปฏิบัติการตามแผนเร่งรัดกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจไปสู่ภูมิภาค
 ชัยพรทิพย์ นาดสุภา. เศรษฐกิจไทย : โครงสร้าง ปัญหา และนโยบาย.
 กรุงเทพฯ : สมาคมเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515.

โครงการจัดทำแผนปฏิบัติการตามแผนเร่งรัดกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจไปสู่ภูมิภาค,
 วิเคราะห์กฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับอุตสาหกรรมและรัฐวิสาหกิจ. โดย
 ศ.ดร. นิคม จันทรวิทุร และ นาย สราวุธ ประทุมราช. บริษัท เข้าทีเอสเอเซีย
 เทคโนโลยี จำกัด พฤศจิกายน, 2838.

โครงการบำนาญเลี้ยงชีพในประเทศเกาหลี ปี 2535 (National Pension Corporation).

โครงการป้องกันและแก้ไขแรงงานเด็ก (ในสวนภูมิภาค) ตามมติ ครม. 1 พฤศจิกายน 2537.

โครงการสตรีและเยาวชนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีกับ
 ผลกระทบต่อภาวะการจ้างงานของแรงงานหญิงในอุตสาหกรรมสิ่งทอไทย.
 กรุงเทพฯ : บริษัทเอดีส์เพรสโปรดักส์ จำกัด, 2537:

โครงการสัมมนาเรื่อง การจัดทำบัตรส่งเคราะห์และการจัดบริการด้านการรักษาพยาบาลแก่
 กลุ่มผู้ใช้แรงงานรับจ้าง อพยพย้ายถิ่น และกลุ่มคนจนเมือง. วันที่ 18 มีนาคม
 2536 ณ ห้องเทพนม โรงแรมเวียงใต้ กรุงเทพมหานคร.

จริยา ชันธวิทย์. แผนการป้องกันและบรรเทาปัญหาการว่างงาน. กระทรวงแรงงานและ
 สวัสดิการสังคม, 2540.

จริยา ชันธวิทย์. รายงานกรณีศึกษา เรื่อง กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมกับการ
 บริหารแรงงานในยุคโลกาภิวัตน์. (เอกสารถ่ายสำเนา ไม่ระบุรายละเอียดการจัดพิมพ์).

จริยา ชันธวิทย์. รายงานผลการศึกษาวิจัย เรื่องสภาพการทำงานของหญิงบริการใน
 สถานบริการ. (เอกสารถ่ายสำเนา ไม่ระบุรายละเอียดการจัดพิมพ์).

จารึก เมฆวิชัย. คนต่างด้าวข้ามเข้าไทย : สถานการณ์ ปัญหา และผลกระทบของ. 2537.
 (ไม่ระบุหน่วยงานที่จัดพิมพ์).

จิรโชค วีระชัย. ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน Resource and the
 Environment and Sustainable Development. ร่างเอกสารประกอบการบรรยาย
 ณ ราชบัณฑิตยสถาน วันที่ 17 เมษายน 2539.

จิระพันธ์ กัลลประวัติย์ และ วรณีย์ วรณชาติ. การเปลี่ยนแปลงประชากรในภาคเหนือตอนบนและประเด็นทางด้านนโยบาย. รายงานส่วนหนึ่งของโครงการ “แนวโน้มประชากรไทย : การศึกษาระดับมหภาคและการศึกษาเชิงนโยบายในภาคเหนือตอนบนและภาคใต้ตอนล่าง” ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, กรกฎาคม 2539.

จิราภาญ์ สงวนพวก. “การเคลื่อนไหวของกรรมกรหญิงโรงงานทอผ้า พ.ศ. 2504-2519”. ใน การสัมมนาประวัติศาสตร์ไทย. จัดโดยภาคประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, วันที่ 27-28 ตุลาคม 2538 ณ ศูนย์สารนิเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, เอกสารโรเนียว, ไม่ระบุหมายเลขหน้า.

แจ๊ค เอ็ม. พอตเตอร์ (ผู้แต่ง). นฤจร อธิธิจักรจรัส (แปล). โครงสร้างสังคมของชาวนาไทย. กทม. : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526.

ฉลองภพ สุสังกรกาญจน์ และ ยงยุทธ์ แฉล้มวงษ์. ประเด็นและปัญหาความต้องการแรงงานในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ที.ดี.อาร์.ไอ.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. เศรษฐกิจไทย : โครงสร้าง ปัญหา และนโยบาย. กทม. : สมาคมเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชฤทธิ์ มีสิทธิ์. คู่มืออาสาสมัครส่งเสริมสิทธิ สหสิทธิกรรมกร. กทม. : สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน, ไม่ระบุปีพิมพ์.

ชู ดอลกั๋ง. แรงงานไทยในเกาหลีใต้. เอกสารประกอบการสัมมนา Thai Migrant Workers in Southeast and East Asia, 23-24 พฤษภาคม 2539. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

โชคชัย สุทธาเวช. แรงงานสัมพันธ์ไทย การสร้าง-พัฒนาทฤษฎีและการปฏิรูป. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2539.

ชูชานนา แอกลลีย์. เด็กเร่ร่อน. แปลโดย จุมพต เชื้อสาย. กทม. : คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนว่าด้วยปัญหามนุษย์ระหว่างประเทศ. (ไม่ระบุปีพิมพ์).

ณรงค์ เพชรประเสริฐ. คนคอกปขาวในระบบเศรษฐกิจการเมืองไทย. เอกสารโรเนียว.

ณรงค์ เพชรประเสริฐ. “แรงงานสตรีไทยในทศวรรษ 2000” ในหนังสือ แรงงานกับสังคมไทยบนเส้นทางแห่งการพัฒนา. บัณฑิตย ุทธยเศรษฐกิจ บัณฑิตยการ มูลนิธิ อารมณ พงษ์พจน์ 2538.

- ดาร์รัตน์ เมตตาริกานนท์. ผู้นำท้องถิ่นอีสานกับเครือข่ายความสัมพันธ์ : กรณีศึกษาสมาชิกสภาเทศบาล. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2536.
- ดำริห์ เรืองสุธรรม : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. “ขบวนการกรรมกรในประเทศไทยกับการเคลื่อนไหวและพัฒนาการของแรงงาน” สำนักพิมพ์สันติธรรม 2529.
- เทียนฉาย กีระนันท์. การประกันสุขภาพโดยสมัครใจในประเทศไทย. พศ. 2536. ณ อำเภอชะอำ เพชรบุรี. สำนักงานประกันสังคม. รายงานการประชุมคณะกรรมการประกันสังคม ชุดที่ 2 ครั้งที่ 1-6/2535 และครั้งที่ 1-21/2536 (กันยายน 2535 - กันยายน 2536).
- ธรา บัวคำศรี. การเคลื่อนย้ายทางพื้นที่และความเสี่ยงด้านสุขภาพของคนงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ. การค้นคว้าแบบอิสระตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มกราคม 2540.
- ธีรณัย สิทธิศาสตร์. แรงงานก่อสร้างอีสาน : ขบวนการ “ทิ้งบ้าน” จากชนบทสู่เมือง. (เอกสารโรเนียวไม่ระบุปีพิมพ์และที่พิมพ์).
- นวล วิชชุประกาย. “การตกจากสวรรค์.” ผู้จัดการรายวัน. (6 ตุลาคม 2536). หน้า 31. ระเบียบวาระการประชุม คณะกรรมการร่วมภาครัฐบาลและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม (กรอ. สังคม). 2537.
- นภัส ศิริลักษณ์. แรงงานที่ถูกกดขี่ : ผู้หญิงในภาคเศรษฐกิจนอกระบบในเขตกรุงเทพมหานคร. กทม. : มูลนิธิฟรีดริช เอแบรท, 2537. (จ.1, 2, 3)
- นโยบายการจัดการสาธารณสุขของประเทศไทยในช่วงแผน 8, กองวางแผนเตรียมพร้อมด้านเศรษฐกิจ 9 พฤษภาคม 2538.
- นาวาตรี วิทวัส กู้ประเสริฐ. ประมวลกฎหมายแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 102 เปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 (ศึกษากรณีมาตรา 40). วิทยานิพนธ์ เสนอต่อ ม.รามคำแหง นิติศาสตร์มหาบัณฑิต. 2538.
- นิคม จันทรวิทุร. แรงงานไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2515.
- นิคม จันทรวิทุร. แรงงานไทยกับอุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2515.
- นิคม จันทรวิทุร. สถานการณ์แรงงานเด็ก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2515.

นิคม จันทรวีฑูร. ปัญหาแรงงานในการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทย. เอกสารวิจัยส่วนบุคคลในลักษณะวิชาเศรษฐกิจและสังคมจิตวิทยา, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, สิงหาคม 25132.

นิคม จันทรวีฑูร. การสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : กรมแรงงาน, กระทรวงมหาดไทย, 2512.

นิคม จันทรวีฑูร. แรงงานไทยกับสหภาพแรงงาน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2515.

นิคม จันทรวีฑูร. แรงงานไทยกับอุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2515.

นิคม จันทรวีฑูร. บทความเกี่ยวกับ พรบ. ประกันสังคม. (เพิ่ม 2533).

นิคม จันทรวีฑูร. ประเทศไทยกับกฎหมายประกันสังคมจากปี 2497 ถึงปี 2531 ความฝันหรือความจริง.

นิคม จันทรวีฑูร. รวมบทความ : ทศนะเกี่ยวกับการนัดหยุดงานและการปิดงาน.

นิคม จันทรวีฑูร. แรงงานกับรัฐ - สามทศวรรษแห่งการพัฒนา. (ภาคที่สอง ปาฐกถาพิเศษ เรื่องที่หนึ่ง : ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์ และสถานที่พิมพ์).

นิคม จันทรวีฑูร. แรงงานไทย : จาก รสช. ถึงชวน 2. กทม. : สถาบันพัฒนาแรงงานไทย พิพิธภัณฑสถานไทยและมูลนิธิฟรีดริช เอแบรท.

นิคม จันทรวีฑูร. แรงงานไทย : การเดินทางที่ยาวนาน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด 2524.

นิคม จันทรวีฑูร. แรงงานไทยกับชีวิตที่ดีกว่า. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นอร์ตันชัยการพิมพ์, 2532.

นิคม จันทรวีฑูร (บก.). พระราชบัญญัติพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. 2534.

นิคม จันทรวีฑูร. “ประเทศไทย : เลือดที่ห้า-คนไทยธรรมดาและสังคมได้อะไร” รายงานการวิจัย เอกสารโรเนียว. 2538.

นิคม จันทรวีฑูร และคณะ. การประกันสังคมในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องการประกันสังคมของเยอรมันตะวันตกในสายตาของแรงงานไทย. จัดโดย มูลนิธิฟรีดริช เอแบรท 24 พ.ย. 2530.

นิคม จันทรวีฑูร. “ประเทศไทยจากเศรษฐกิจเฟื่องฟูถึงวิกฤตสังคม”. FES Foundation, Bangkok, 2541.

นิคม จันทรวิทุร. สถานการณ์ทางสังคมและนโยบายด้านสวัสดิการสังคม. เอกสารโรเนียว, 2538.

นิคม จันทรวิทุร. รายงานการประชุมสัมมนา “แรงงานไทย : 35 ปีแห่งการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ” ห้องประชุมศูนย์สารนิเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, วันเสาร์ที่ 5 กุมภาพันธ์ 2543.

นิพนธ์ พัวพงศกร และ ปัทมาวดี ชูชุกิ. รายงานการวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงานสู่ภาวะขาดแคลนแรงงาน. การสัมมนาประจำปี 2535 เรื่อง โครงสร้างเศรษฐกิจ : เส้นทางสู่ความสมดุลย์ วันที่ 12-13 ธันวาคม 2535 ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี. (ไม่ระบุสถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์), 2535.

เนาวรัตน์ พลายน้อย. สถานการณ์ นโยบาย และประเด็นการวิจัยด้านนักทอ่งเทียวต่างชาติในประเทศไทย. เอกสารประกอบ การสัมมนาเรื่อง “สถานการณ์คนข้ามชาติของประเทศไทย นโยบายและทิศทางการวิจัย” ณ โรงแรมรอยัลซิตี้ วันที่ 30 กันยายน 2537.

แนวการปฏิบัติงานของลูกจ้าง-นายจ้าง เรื่อง ความปลอดภัยในการทำงาน (Safety Law) ตามกฎหมายแรงงาน จัดรวบรวมโดยสมาคมความปลอดภัย (Occupational Safety and Health Association) ครั้งที่ 1 จัดพิมพ์เดือนสิงหาคม 2524.

แนวทางการประสานการดำเนินการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กระหว่างภาครัฐและเอกชน. (เอกสารถ่ายสำเนา).

แนวนโยบายของรัฐด้านการเมืองและการบริหาร. เอกสารประกอบการอภิปรายเรื่องแนวนโยบายของรัฐด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการบริหาร. 29 พฤษภาคม 2529 ณ ห้องประชุม จีระ บุญมาก สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

บทคัดย่อ สวัสดิการสังคมด้านการรักษาพยาบาล. แผนสองการกำหนดเงินสมทบ. การลดส่วนอัตราเงินสมทบของสถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป.

บทสรุปโครงการจัดทำแผนปฏิบัติการตามแผนงานเร่งรัดกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจไปสู่ภูมิภาค. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กองประสานการพัฒนาเมือง. กุมภาพันธ์, 2539.

บัณฑิต ธรรมธีร์รัตน์. ทำเนียบองค์กรแรงงานไทย. กทม. : มูลนิธิอารมณ์ พงศ์พงัน, 2533.

บัณฑิต ธนชัยเศรษฐวุฒิ. โครงสร้างสหภาพแรงงานและองค์กรไตรภาคีในประเทศไทย. กทม. : FES, 2529.

บัณฑิตย ธนชัยเศรษฐวุฒิ. จับชีพจรการเคลื่อนไหวองค์กรแรงงานไทย 2539. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง “สรุปประเมินสถานการณ์แรงงานไทย 2539 และร่วมกำหนดยุทธศาสตร์ขบวนการแรงงาน 2540.” 26 ธ.ค. 2539 ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ภูเก็ต กทม.

บัณฑิตย ธนชัยเศรษฐวุฒิ. รายงานการศึกษาเรื่องโครงสร้างสหภาพแรงงานและองค์กรไตรภาคีในประเทศไทย. กทม. : บ. เอ็ดดิสัน เพรส โปรดักส์ จำกัด, 2539.

บัณฑิต ธนชัยเศรษฐวุฒิ. รายงานการศึกษาเรื่อง โฉมหน้าองค์กรแรงงานไทย. มูลนิธิอารมณ์ พงศ์พงัน. 2538.

บัณฑิต ธนชัยเศรษฐวุฒิ. บทวิพากษ์ นโยบายรัฐบาลกับการควบคุมแรงงานต่างชาติ. เอกสารประกอบการเสวนา เรื่องปัญหาแรงงานต่างชาติด้านนโยบายรัฐ จัดโดย ศูนย์พัฒนาแรงงานและการจัดการ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มูลนิธิอารมณ์ พงศ์พงัน วันอาทิตย์ที่ 21 กรกฎาคม 2539 ณ ห้องประชุม 209 คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บัณฑิต ธนชัยเศรษฐวุฒิ (บก.). สิทธิแรงงานไทยในกระแสการค้าโลก. กทม. : มูลนิธิอารมณ์ พงศ์พงัน และสถาบันการศึกษาแรงงานเสรีเอเชีย - อเมริกัน, 2539.

บัณฑิตย ธนชัยเศรษฐวุฒิ. สรุปรายงานการศึกษาโครงสร้างองค์กรแรงงานและไตรภาคีในประเทศไทย. มูลนิธิอารมณ์ พงศ์พงัน. เอกสารโรเนียว.

บัณฑิตย ธนชัยเศรษฐวุฒิ. โครงสร้างสหภาพแรงงานและองค์กรไตรภาคีในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิ FES. 2539.

บันทึกการประชุม โครงการจัดทำแผนปฏิบัติการตามแผนงานเร่งรัดกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจไปสู่ภูมิภาค วันพุธที่ 6 กันยายน 2538 ณ ห้องประชุมกองประสานการพัฒนาเมือง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

บันทึกเรื่องการประชุมแรงงานเด็กที่ประเทศเนเธอร์แลนด์. (เอกสารอัดสำเนา).

บริษัท เข้าทีอีสต์เอเชียเทคโนโลยี จำกัด. แผนปฏิบัติการเร่งรัดการกระจายอุตสาหกรรมและธุรกิจเอกชนไปสู่ภูมิภาค. (รายงานการศึกษาชั้นกลาง) (ไม่ระบุสถานที่ ปีที่ พิมพ์).

- บริษัท เข้าหือส์เอเชียเทคโนโลยี จำกัด และ บริษัท หลุยส์ เบอร์กอร์ อินเตอร์เนชันแนล
อิงค์. รายงานการศึกษาชั้นกลาง : แผนปฏิบัติการเร่งรัดการกระจายงาน
รัฐวิสาหกิจไปสู่ภูมิภาค. แผนปฏิบัติการเร่งรัดการกระจายงานรัฐวิสาหกิจ.
- ปฐมาภรณ์ บุษปธารง. สถานการณ์และปัญหาแรงงานไทย : อดีต ปัจจุบัน อนาคต. รายงาน
นำเสนอคณะกรรมการคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538.
- ประชา หุตานุวัตร. พุทธศาสนากับความยุติธรรมทางสังคมและสังคมที่พึงปรารถนาใน
ทัศนะของชาวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2533.
- ประชุมปฏิบัติการเรื่องการพัฒนางานประกันสังคม. กระทรวงสาธารณสุข 22-23 มิ.ย.
2535 ณ ห้องภาณุรังษี โรงแรมรอยัลริเวอร์ กรุงเทพมหานคร.
- ประพัฒน์ โพธิ์วคุณ. ระบบการแรงงานสัมพันธ์ในกิจการของชาวต่างประเทศ. กรุงเทพฯ :
มูลนิธิฟรีดริช เอแบรท, 2533 (14 ตค. 2533).
- ประมวลข้อคิดเห็นและสุนทรพจน์ของนายอานันท์ ปันยารชุน ด้านการพัฒนาทรัพยากร
มนุษย์ (บางส่วน). เอกสารประกอบการประชุมคณะอนุกรรมการวางแผนพัฒนา
ทรัพยากรมนุษย์และสังคม ครั้งที่ 1 / 2538 วันที่ 27 มิ.ย. 2537 (เอกสารอัดสำเนา).
- ประเวศ วะสี. แนวคิดและยุทธศาสตร์สังคมสมานภาพและวิชา. กทม. : สำนักพิมพ์
มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2536.
- ประเวศ วะสี. สาธารณทุกข์หรือสาธารณสุข. กทม : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน (ไม่ระบุปี พ.ศ.)
- ประวัติศาสตร์ขบวนการแรงงานไทย. เด็กแว่น.
- ปราโมทย์ ประสารกุล. "คนไทยห้าแผน-ห้ารัชสมัย" นส.พ.มติชนรายวัน ฉบับที่ 8 พ.ค. 2540.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. ปรัชญาแห่งอุดมการทางการเมือง. กทม. : สำนักพิมพ์วิชาการ, 2524.
ปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาอุตสาหกรรมไทยในยุคโลกาภิวัตน์. ร่างแผน
พัฒนาชนบท ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการกระจายความเจริญไปสู่
ภูมิภาคในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544).
- ผลการดำเนินงานของคณะกรรมการประกันสังคม พ.ศ. 2533-2537. อัมพล สิงห์โกวินท์
เลขาธิการสำนักงานประกันสังคม ฝ่ายคณะกรรมการประกันสังคม กองวิชาการ
และแผนงาน.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. การจ้างงานกับแผนพัฒนาฉบับที่หกของประเทศไทย. รายงานนำเสนอ
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สนับสนุนโดย
สำนักงานพัฒนาแรงงานแห่งเอเชีย ILO - ARTEP และ UNDP, กันยายน 2528.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร. “จากท้องนาถึงอ่างน้ำอุ่น” บทความย่อจาก *Rural Wmen f Thailand : Frm Peasant Girls to Bangkok Masseuses* รายงานสำหรับ ILO, Geneva, กันยายน, 1980.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร. “หนู นิด น้อย และภาคเศรษฐกิจนอกระบบกับการพัฒนาของไทย”. *วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์*. ปีที่ 10 ฉบับที่ 2. มิถุนายน 2535.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร. “เทคโนโลยีคน นายนุ และนายพล : การเมืองและการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย”. ใน *วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์*. ปีที่ 10 ฉบับที่ 1, มีนาคม 2535.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคนอื่นๆ. *รายงานผลการวิจัยเศรษฐกิจนอกกฎหมายกับนโยบายสาธารณะในประเทศไทย*. ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ด้วยความสนับสนุนจาก สำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มูลนิธิเอเชีย 16 ธันวาคม 2539.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร, คริส เบเกอร์. “เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ” สำนักพิมพ์ตรีส่วน, 2539.

แผนปฏิบัติการตามแผนงานเร่งรัดกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจไปสู่ภูมิภาค (รายงานการศึกษาชั้นกลาง), บทสรุปสำหรับผู้บริหาร SEATEC.

ฝ่ายกิจกรรมการค้า กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (Hagemann P. Robert, Amieva Joan, Ross Stanford). สรุปข้อเสนอแนะและการจำลองรูปแบบการประกันสุขภาพ จากผลการศึกษา เรื่อง การพัฒนาระบบประกันสังคมในประเทศไทย.

พระคุณีย์ เมธ ภูโร. *การพัฒนาสังคมในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ*. จากการสัมมนาเรื่อง “แนวทางพุทธศาสนาที่ควรนำมาเพื่อพัฒนาสังคมในทัศนะของท่านพุทธทาสภิกขุ”. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, มิถุนายน 2532

พระเทพเวที. *พุทธศาสนากับสังคมไทย*. กทม. : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2532.

“พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533”. ใน *ราชกิจจานุเบกษา* เล่มที่ 107 ตอนที่ 163 (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ 2 กันยายน 2533 หน้า 107-161.

“พระราชบัญญัติว่าด้วยการให้เอกชนเข้าร่วมงานหลังดำเนินงานในกิจการของรัฐ พ.ศ. 2535” ใน *ราชกิจจานุเบกษา* เล่มที่ 109 ตอนที่ 42 วันที่ 8 เม.ย. 2535 หน้า 101-108.

พิพิธภัณฑสถานไทยและมูลนิธิฟรีดริช เอแบรท. *ตำนานแห่งศรัทธา : รวมบทเพลงเพื่อผู้ใช้แรงงาน*. กทม. ไม่ระบุสถานที่พิมพ์ และปีที่พิมพ์.

พิรุฬห์ มฤคทัต. ข่าวสารตลาดแรงงาน (LMI) กับการแนะแนวอาชีพ. กทม. : กรมการจัดหางาน, กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, 2540.

พีรพล เวชพงศา (แปล). บทความจากการเสวนาผู้หญิงกับสุขภาพ. รวมบทความเนื่องในวันรณรงค์เพื่อสุขภาพผู้หญิงสากล วันที่ 28 พฤษภาคม 2540.

ฟิลิป เกสท์. การลดลงของภาวะเจริญพันธุ์ในประเทศไทย. ในหนังสือจุดเปลี่ยนนโยบายประชากรประเทศไทย. กุศล สุนทรธาดา บรรณาธิการ. สำนักพิมพ์เคสดีไทย. 2538.

แฟ้มข่าว พรบ. ประกันสังคม (ม.ค.-ก.ค. 2533).

แฟ้มประกันสังคม (ข่าว/บทความ).

แฟ้มประกันสังคม (สารานุกรมสุข) 2533.

แฟ้มประกันสังคม (เอกสาร).

แฟ้มเอกสารประกันสังคม.

ภราเดช พยัทธิเชียร. สถานการณ์การท่องเที่ยวในช่วง 5 ปี และแนวโน้ม. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง “สถานการณ์คนข้ามชาติของประเทศไทย : นโยบายและทิศทางการวิจัย” ณ โรงแรมรอยัลซิดี วันที่ 30 กันยายน 2537.

มงคล เทียนประเทืองชัย. การจัดสวัสดิการแรงงานของไทย : กรณีของกองทุนเงินทดแทนและกองทุนประกันสังคม. วิทยานิพนธ์สาขานิติศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต พ.ศ. 2536.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะเศรษฐศาสตร์. กองทุนเลี้ยงชีพและระบบบำนาญกับการสร้างความมั่นคงให้แก่ข้าราชการ. เอกสารเผยแพร่การสัมมนา หมายเลข 5 (กรกฎาคม 2536).

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สถาบันทรัพยากรมนุษย์. การประกันสังคม, สัมมนาทางวิชาการ. กันยายน 14, 2533 ณ ห้องบอลรูม โรงแรมรีเจนท์ กรุงเทพฯ

มหาวิทยาลัยมหิดล, สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท. ประกันสังคมและความพร้อมของโรงพยาบาลของรัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. (รายงานการวิจัย)

มูลนิธิคอนราดอเดนาเวิร์-สติฟต์ุง. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ : แนวคิดและการประยุกต์ใช้. 1988.

มูลนิธิอารมณ พงศ์พจน์. “พัฒนาการของขบวนการกรรมกรไทย” คณะผู้ดำเนินงานมูลนิธิ
อารมณ พงศ์พจน์ 2524.

มูลนิธิอารมณ พงศ์พจน์. ปริทรรศน์แรงงาน. กทม. : มูลนิธิอารมณ พงศ์พจน์, 2531.

มูลนิธิอารมณ พงศ์พจน์. ประวัติศาสตร์ขบวนการแรงงานไทยยุคเริ่มต้นถึง พ.ศ. 2532.
กทม. : มูลนิธิอารมณ พงศ์พจน์, 2533.

มูลนิธิอารมณ พงศ์พจน์. ระบบไตรภาคีกับขบวนการแรงงานไทย. กทม. : มูลนิธิ
อารมณ พงศ์พจน์, 2532.

มูลนิธิอารมณ พงศ์พจน์. แรงงานในอุตสาหกรรมเหล็กและโลหะ, กิจการโรงแรม, กิจการ
ขนส่งทางน้ำ. กทม. : มูลนิธิอารมณ พงศ์พจน์, ไม่ระบุปีพิมพ์.

มูลนิธิอารมณ พงศ์พจน์. อุตสาหกรรมสิ่งทอไทยกับการเคลื่อนไหวแรงงานในกิจการ
รัฐวิสาหกิจ. กทม. : มูลนิธิอารมณ พงศ์พจน์, 2531.

มูลนิธิอารมณ พงศ์พจน์. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ภาวะเศรษฐกิจการ
เมืองกับขบวนการแรงงานไทย. มูลนิธิอารมณ พงศ์พจน์. ศูนย์พัฒนาแรงงาน
และการจัดการ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมูลนิธิฟรีดริช
เอแบรท สติฟตุง. กทม. : 2534.

มูลนิธิอารมณ พงศ์พจน์. เอกสารประกอบโครงการฝึกอบรม เรื่อง “ประวัติศาสตร์ ขบวนการ
แรงงานไทย พ.ศ. 2516 - ปัจจุบัน”. กทม. : มูลนิธิอารมณ พงศ์พจน์, 2534.

เมธี ครองแก้ว. เศรษฐกิจไทย : จากปัจจุบันสู่อนาคต. (ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์ : สำนัก
พิมพ์, ปีที่พิมพ์).

เมธี ครองแก้ว และ พรายพล คุ่มทรัพย์. สหรัฐอเมริกากับการพัฒนาเศรษฐกิจและความ
มั่นคงในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536.

เมธี ครองแก้วและดิเรก ปัทมศิริวัฒน์. “เศรษฐกิจ ค.ศ. 2000” ใน การสัมมนาทางวิชาการ
ประจำปี 2537 เรื่องเศรษฐกิจไทย ค.ศ. 2000. วันที่ 23-24 มีนาคม 2537 ณ ห้องบอลรูม
โรงแรมรอยัลลอร์ดดิเชอราตัน, กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เมธี ครองแก้ว. “สังคมไทยกับการกระจายโอกาสและรายได้.” การสัมมนาทางวิชาการ
ประจำปี 2538 : การกระจายความเจริญในประเทศไทย. 30-31 มีนาคม 2538
ณ ห้องบอลรูม โรงแรมรอยัลลอร์ดดิเชอราตัน จัดโดยคณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ยศ สันตสมบัติ. แม่หญิงสิขยัตว. กทม. : บ. เคล็ดไทย จำกัด, 2535.

ยุพา วงศ์ไชย. การบริหารองค์การสังคมสงเคราะห์เอกชน. 2536.

รัฐ ทุน เจ้าพ่อห้องถิ่นกับสังคมไทย. ผาสุก พงษ์ไพจิตร และ สังคีต พิริยะรังสรรค์, บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์เศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

ระเบียบวาระการประชุม คณะกรรมการคุ้มครองแรงงานเด็ก ครั้งที่ 1/2539 วันที่ 20 พฤษภาคม 2539 ณ ห้องประชุมกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ชั้น 3 (เอกสารอัดสำเนา).

ระเบียบวาระการประชุม คณะกรรมการคุ้มครองแรงงานเด็ก ครั้งที่ 2/2539 วันที่ 8 กรกฎาคม 2539 ณ ห้องประชุมกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ชั้น 3 (เอกสารอัดสำเนา).

ระเบียบวาระการประชุม คณะวางแผนพัฒนาแผนการบริหารจัดการสาธารณสุขในช่วงแผน 8 ครั้งที่ 1/2538 1 ก.ย. 2539.

ระเบียบวาระการประชุม คณะอนุกรรมการวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคมในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) วันอังคารที่ 27 มิถุนายน 2538. เวลา 14.30 น. ณ ห้องประชุม 3 ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์.

ร่างแผนแม่บทการเงินการคลังเพื่อสังคม. ภาวะขาดแคลนแรงงาน การสัมมนาประจำปี 2535 เรื่อง โครงสร้างเศรษฐกิจ : เส้นทางสู่ความสมดุล วันที่ 12-13 ธันวาคม 2535 ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี. (ไม่ระบุสถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์), 2535.

(ร่าง) แผนป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2540-2544. คณะทำงานจัดการประชุมเชิงวิชาการเรื่อง นโยบายแห่งชาติ แผนและโครงการเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดในประเทศไทย, กทม., 2539.

ร่างแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยด้านการคมนาคมขนส่งในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544, คณะทำงานวางแผนปฏิบัติการด้านภัยจากการคมนาคมขนส่ง 13 กุมภาพันธ์ 2539. กลุ่มศึกษาแนวนโยบายของรัฐด้านการเมืองและการบริหาร.

ร่างแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยด้านโรงงานอุตสาหกรรมในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544). คณะทำงานวางแผนปฏิบัติการด้านภัยจากโรงงานอุตสาหกรรม.

ร่าง พรบ. กองทุนสวัสดิการแรงงาน คณะนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะนิติศาสตร์ งานวิจัย
พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ .

ร่าง ระเบียบคณะกรรมการประกันสังคมว่าด้วยการจัดหาผลประโยชน์ของกองทุนประกันสังคม.

รายงานการดำเนินงานของสำนักงานกองทุนเงินทดแทน. ประจำปี 2518, 2521, 2523, 2524,
2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2534, 2535, 2356, 2537 และ 2538.

รายงานการดำเนินงานประจำปี 2537 โดย มูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบท (มยธ).

รายงานการประชุมคณะกรรมการประกันสังคม (2533).

รายงานการประชุมคณะกรรมการประกันสังคม ชุดที่ 2 ครั้งที่ 1/2536 และครั้งที่ 1-21/2536
(กันยายน 2535-กันยายน 2536) สำนักงานประกันสังคม

รายงานการประชุมคณะกรรมการประกันสังคม ครั้งที่ 22-26/2536. (เอกสารโรเนียว).

รายงานการประชุมคณะกรรมการประกันสังคม ครั้งที่ 1-8/2537. สมาคมกฎหมายแรงงาน
(ประเทศไทย) เอกสารฉบับที่ 2 - กฎหมายประกันสังคมในเอเชียและประเด็นข้อ
พิจารณาสำหรับการ เตรียมการจัดระบบประกันสังคมในประเทศไทย.

รายงานการประชุมคณะกรรมการประกันสังคม ครั้งที่ 9-13/2537. (เอกสารโรเนียว).

รายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องทิศทางการวิจัยทางนิติศาสตร์เพื่อการพัฒนาประเทศ.
11 มิถุนายน 2537 ณ เชียงใหม่สปอร์ตคลับ จังหวัดเชียงใหม่. สาขาวิชานิติ
ศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยความสนับสนุนทุนจาก
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).

รายงานการศึกษาเบื้องต้นเรื่อง “ความตายและความเจ็บป่วยของคนงานที่นิคมอุตสาหกรรม
ภาคเหนือ จังหวัดลำพูน”. สนับสนุนโดย มูลนิธิฟรีดริช เอแบร์ท สติฟตุง (FES),
ธันวาคม 2537.

รายงานการสัมมนา เรื่อง การประกันสังคม : 2 ปีที่ผ่านมาและก้าวต่อไป. วันศุกร์ที่ 3
เมษายน 2536 ณ ห้องราชา โรงแรมรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร กองวิชาการ
และแผนงาน สำนักงานประกันสังคม กระทรวงมหาดไทย

รายงานการสัมมนา เรื่อง ทิศทางการจัดการแรงงานต่างชาติที่ลักลอบเข้ามาทำงานใน
ประเทศไทย ศึกษากรณีจังหวัดระนอง จัดโดย กระทรวงแรงงานและสวัสดิการ
สังคม ร่วมกับ สภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ.

รายงานการเสวนา เรื่อง กรณีศึกษาระบบรับเหมาช่วงการผลิต : ประสพการณ์งานวิจัยในประเทศไทย วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2539 ณ ห้องประชุม 219 คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดโดย คณะกรรมการยุทธศาสตร์และสันติแห่งประเทศไทย ศูนย์แรงงานและการจัดการ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รายงานการเสวนา เรื่อง บทบาทผู้ใช้แรงงานกับการพัฒนาประชาธิปไตย. จัดโดย สมาพันธ์ประชาธิปไตย พิพิธภัณฑสถานไทย มูลนิธิฟรีดริช เอแบรท.

รายงานผลการสัมมนา เรื่อง นโยบายการจัดการสาธารณะภัยของชาติในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8, กองวางแผนเตรียมพร้อมด้านเศรษฐกิจ สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

รายงานสัมมนาทางเลือกนโยบายนำเข้าแรงงานข้ามชาติของประเทศไทย. โรงแรมโรสการ์เดน นครปฐม, 24-26 มกราคม 2540.

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. “สังคมเศรษฐกิจไทยในทศวรรษ 2500” ยุทธศาสตร์การพัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์. รายงานประกอบการประชุม “ปัญหาท้าทายของสังคมไทย : ใครจะได้อะไร? อย่างไร? ธันวาคม 2536.

“แรงงานไทย.” ปรัชน์สาร. ก.พ. 2525. ป. 1 ฉ. 4.

แรงงานไทยในต่างประเทศ. (เอกสารอัดสำเนา).

แรงงานไทยในสิงคโปร์. เอกสารประกอบการเดินทางของรัฐมนตรีและปลัดกระทรวงแรงงาน และสวัสดิการสังคมไทย เยือนมาเลเซียและสิงคโปร์ ระหว่าง 29 พฤษภาคม - 1 มิถุนายน 2539 จัดทำโดย กองประสานราชการต่างประเทศ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, พฤษภาคม 2539.

ลิน วิลาดอร์ต้า. การประกันสังคมสำหรับลูกจ้างองค์การรัฐวิสาหกิจ. โรงพยาบาลนครปฐม. แนวทางการจัดสรรเงินประกันสังคม.

วรวิทย์ เจริญเลิศ และคณะ. โฉมหน้าแรงงานไทย. กทม. : มูลนิธิอารมณ์ พงศ์พจน์ / FES, 2534.

วรวิทย์ เจริญเลิศ. “แรงงานข้ามชาติ : มิติทางเศรษฐกิจ” ใน แรงงานกับสังคมไทยบนเส้นทางแห่งการพัฒนา. บัณฑิตย ันชัยเศรษฐวิ บรณการ มูลนิธิอารมณ์ พงศ์พจน์ 2538.

วารสารเศรษฐกิจและสังคม. ป. 31 ฉ. 3 พ.ศ. 2537.

วิกฤตสังคมไทยในยุคนี้. วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 29 ฉบับที่ 3 คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิชากฎหมายแรงงานและแรงงานสัมพันธ์ (น 721) ภาค 1/2535 - คณะนักศึกษาระดับปริญญาโท
คณะนิติศาสตร์ พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 งานวิจัย.

วิชัย โสสุวรรณจินดา. แรงงานสัมพันธ์ : กฎแห่งความร่วมมือระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง.
กทม. : บริษัทสำนักพิมพ์ธรรมนิติ จำกัด, 2533.

วิจารณ์ ปรุบปราม. การบังคับใช้ประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพตามพระราชบัญญัติ
ประกันสังคม พ.ศ. 2533. วิทยานิพนธ์เสนอต่อมหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต พ.ศ. 2538

วันทนี วากิสสิน และคนอื่นๆ. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.

วัลลภ ดังคนานุรักษ์ (ครูหุຍ). เด็กที่ถูกลี้ภัยในสังคมไทย. คณะกรรมการศึกษาวัฒนธรรม
อีสาน. ศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีอีสาน. กรุงเทพฯ : เอิร์ทแอนด์อาร์ท
การพิมพ์, กันยายน 2535.

ศักดิ์ศรี บริบาลบรรพตเขตต์. ระบบความมั่นคงทางสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535.

ศักดิ์ศรี บริบาลบรรพตเขตต์ และ สุรพล บริแสง. การประกันสังคมในประเทศไทย (Social
Insurance in Thailand). วารสารสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีที่ 17
เล่มที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2528.

ศิริพร จิรวัดนกุล, สุเทพ พัสอ่อง. บรรณาธิการ รายงานการวิจัย “ปัญหาสังคมและ
สาธารณสุขของแรงงานก่อสร้างไทย การศึกษาเชิงคุณภาพ”. สถาบันวิจัย
ระบบสาธารณสุข 2540.

ศูนย์ข้อมูลข่าวสารแรงงานและสังคม, สำนักวิชาการแรงงานและสวัสดิการสังคม
สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. การประชุม
คณะอนุกรรมการจัดทำแผนพัฒนาแรงงานและสวัสดิการสังคมด้านการพัฒนา
ระบบข้อมูลแรงงานและสังคม. 2537.

ศูนย์เยาวชนพลัดถิ่น. “การอพยพแรงงานจากชนบทสู่เมือง : ภาพสะท้อนปัญหาการพัฒนา
ของประเทศไทย”. (เอกสารโรเนียวไม่ระบุปีพิมพ์).

ส. ศิวรักษ์. พรมแดนทางสังคมของพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมล
คีมทอง, 2533 กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. แผนการป้องกันและแก้ไข
ปัญหาแรงงานเด็ก. กุมภาพันธ์ 2540

สถาบันทรัพยากรมนุษย์. ความสัมพันธ์ของการบริหารแรงงานระหว่างฝ่ายจัดการกับฝ่ายแรงงาน. กทม. : สถาบันทรัพยากรมนุษย์, 2529.

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 15-17 ม.ค. 2540. เอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการ การวิจัยแบบข้ามวัฒนธรรมทางพฤติกรรมศาสตร์. 15-17 ม.ค. 2540 กทม., กทม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2540.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. แนวทางพัฒนากำลังคนรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมในระยะยาว. รายงานเสนอต่อสำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม. 2541

สถาบันสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. รายงานคุณภาพการพัฒนา : สถานะ แนวโน้มและทางเลือกของประชาชนไทย. กทม. : สถาบันสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สถิติการเคลื่อนย้ายของแรงงาน พ.ศ. 36-37. (ตามแผนงานปกติ).

สภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ. สภาพและปัญหาแรงงานในชนบทโดยเฉพาะแรงงานรับจ้างในภาคเกษตร. 11-13 ธค. 2539.

สภาองค์การนายจ้างแห่งประเทศไทย. การบริหารค่าจ้างในระดับกิจการในประเทศไทย. รายงานผลการประชุมนายจ้างเรื่อง “การบริหารค่าจ้างในระดับกิจการในประเทศไทย”, 21-22 ส.ค. 2527, กทม. สภาองค์การนายจ้างแห่งประเทศไทย, 2527.

สมเกียรติ วันทนะ. วิวัฒนาการชนชั้นแรงงานไทย เค้าโครงประวัติศาสตร์แรงงานครบรอบสองร้อยปี. เอกสารวิชาการหมายเลข 23 เพื่อประกอบการสัมมนาสองศตวรรษรัตนโกสินทร์ : ความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย.

สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. “ชีวิตทางเศรษฐกิจของคนงานไทยที่ได้รับค่าจ้างขั้นต่ำ” ผู้จัดพิมพ์ มูลนิธิอารมณ พงศ์พจน์ รุ่งแสงการพิมพ์ 2533.

สมศักดิ์ โกศัยสุข. ขบวนการแรงงานกับพฤษภาทมิฬ. กทม. : มูลนิธิฟรีดริช เอแบรท โครงการพิพิธภัณฑสถานไทย และมูลนิธิอารมณ พงศ์พจน์, 2536.

สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. “วิเคราะห์อุดมการณ์ของขบวนการสหภาพแรงงาน” ใน จิตสำนึกและอุดมการณ์ของขบวนการประชาธิปไตยร่วมสมัย. สังคีต พิริยะรังสรรค์, ผาสุก พงษ์ไพจิตร บรรณาธิการ บริษัทเซ็นเตอร์คอมพิวส์ จำกัด 2539.

สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. ชีวิตทางเศรษฐกิจของคนงานที่ได้รับค่าจ้างขั้นต่ำ. มูลนิธิอารมณ พงศ์พจน์ และมูลนิธิ FES. 2533

สมาคมความปลอดภัย. แนวการปฏิบัติงานของลูกจ้าง-นายจ้าง เรื่อง ความปลอดภัยในการทำงาน (Safety Law) ตามกฎหมายแรงงาน. ครั้งที่ 1 จัดพิมพ์ เดือนสิงหาคม 2524.

สมุดปกขาว- การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ. คณะอนุกรรมการ
เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ, มกราคม 2538.

สมุดปกขาว-มาตรการที่กำหนดขึ้นเพื่อลดค่าบริการและค่าใช้จ่ายของคนหางานที่ไปทำงาน
ในไต้หวันอย่างครบวงจร. กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กรมการจัดหางาน.

สรุปข้อเสนอแนะการจัดทำแผน 9.8 จากตู้ ปณ. 49. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สรุป Comment จากการหารือกับคุณวรวิทย์ และคุณอ้อ วันพฤหัสบดีที่ 12 ตุลาคม 2536
ณ ห้องประชุมกองประสานการพัฒนาเมือง NESDB.

สรุป Comment จาก ดร. อุทิศ การประชุมภายในก่อนนำเสนอ Interim Report โครงการจัด
ทำแผนปฏิบัติการตามแผนงานเร่งรัดกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจไปสู่ภูมิภาค
วันพุธที่ 6 กันยายน 2538 ณ ห้องประชุมกองประสานการพัฒนาเมือง NESDB.

สรุปผลการดำเนินงานของคณะกรรมการแก้ไขปัญหาลูกจ้างและกำหนดมาตรการ
เคลื่อนไหวค่าจ้างขั้นต่ำ จัดโดย 5 สภาองค์กรลูกจ้างและกลุ่มรัฐวิสาหกิจ
สัมพันธ์ ณ โรงแรมบางกอกพาเลซ กรุงเทพฯ.

สรุปผลการดำเนินงานของศูนย์ประชาสัมพันธ์ในคณะอนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์
(ตั้งแต่เดือนมกราคมถึง มิถุนายน 2537) เอกสารประกอบการประชุมวาระที่ 3.1.

สรุปผลการดำเนินงานคณะอนุกรรมการจัดระบบผู้ประกันตนเลือกสถานพยาบาล. (เอกสาร
โรเนียว).

สรุปผลการประชุมระดับสมอง เรื่อง รูปแบบการประกันคนโดยสมัครใจ. สำนักงานประกัน
สังคม. สปส. สาร ปีที่ 1 ฉบับที่ 4 ประจำเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน 2534.

สรุปภูมิหลังและลำดับความเป็นมาของความพยายาม เรื่อง การประกันสังคม. โดย
อัมพร จณณานนท์ ผู้อำนวยการสภากาชาดพัฒนาฝีมือแรงงาน.

สรุป : สถานการณ์แรงงานและสภาพปัญหาของแรงงานเด็กในประเทศไทย.

สรุปสาระสำคัญ จากการประชุมกับคุณวรวิทย์ และคุณเกียรติศักดิ์ เพื่อหาทางปรับปรุง
Interim Report ที่ NESDB. วันอังคารที่ 19 กันยายน 2538 (โดย ดร. วีระศักดิ์ และ
คุณอังสนา. รายงานเศรษฐกิจ ฝ่ายวิจัยธุรกิจ. ปีที่ 20 ฉบับที่ 6 มิถุนายน 2538.

สิริเพ็ญ จันทวิเศษ. สถานะทางกฎหมายของพนักงานรัฐวิสาหกิจ. วิทยานิพนธ์ คณะนิติ
ศาสตร์ มธ. 2536.

สิริลักษณ์ ศักดิ์เกรียงไกร. ต้นกำเนิดของชนชั้นนายทุนในประเทศไทย (พศ. 2398-2453). กทม. : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2521.

สิ่งแวดล้อมและกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค. “แนวคิด ทิศทาง และการพัฒนาของประชาชนในช่วงแผนพัฒนาของประชาชนในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8.” 16-18 มิถุนายน 2538 ณ โรงแรมเอเชียพัทยา ชลบุรี

สุดารัตน์ ศุภพิพัฒน์กับคณะ และมาลี พงษ์พงศ์สวัสดิ์. พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : เจริญวิทยการพิมพ์, 2527.

สุกชัย มนต์ไพบูลย์ และคณะ. สิทธิมนุษยชนกับลูกจ้างในประเทศไทย. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2527.

สุภัท กุขน. แรงงานไทยในประเทศบรูไน. เอกสารประกอบการสัมมนา Thai Migrant Workers in Southeast and East Asia, 23-24 พฤษภาคม 2539. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

สุภาวงศ์ จันทวานิช. สถานการณ์และนโยบายการย้ายถิ่นข้ามชาติ : ผู้ลี้ภัยจากกลุ่มประเทศอินโดจีนและพม่า. 2537.

สุเมธ ตันติเวชกุล. คนทั้งบ้าน วิฤตการณ์ของสังคมไทย : ปัญหาและแนวทางแก้ไข. ระหว่างวันที่ 3-4 สิงหาคม 2538 ณ ห้องราชา โรงแรมรัตนโกสินทร์ ถนนราชดำเนิน กรุงเทพฯ จัดโดย สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุดสวาท ดิศโรจน์. การมีส่วนร่วมของแรงงานหญิงในด้านการช่างและกระบวนการผลิตของระบบเศรษฐกิจไทย. รายงานเสนอในงานประชุมวิชาการประชากรศาสตร์แห่งชาติ 2536 โดย สมาคมนักประชากร วันที่ 18-19 พฤศจิกายน 2536. (เอกสารอัดสำเนา).

สุดสวาท ดิศโรจน์. การมีส่วนร่วมของแรงงานหญิงในระบบเศรษฐกิจที่กำลังเปลี่ยนแปลงของประเทศไทย. รายงานเสนอในการประชุมวิชาการประชากรศาสตร์แห่งชาติ 2535 วันที่ 19-20 พฤศจิกายน 2535. (อัดสำเนา).

สุดสวาท ดิศโรจน์. “นโยบายการพัฒนากับการจ้างงานของผู้ที่ยากจนในกรุงเทพมหานคร”. วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา : 3 (2) กุมภาพันธ์ 2528.

สุดสวาท ดิศโรจน์. แรงงานในภาคเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการของกรุงเทพมหานคร. รายงานเสนอในการประชุมทางวิชาการประจำปีครั้งที่ 1 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมหาวิทยาลัยมหิดล วันที่ 19-21 มีนาคม 2533. (อัดสำเนา).

สุนันท์ เสียงไทย. “รายได้ของคนในชนบท” เอกสารโรเนียว.

เสรี พงศ์พิศ. 20 ประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับโรคเอดส์ภาคเหนือ. เอกสารประกอบการสัมมนาระดับชาติ เรื่องโรคเอดส์ ครั้งที่ 6 ณ โรงแรมโซฟิเทลขอนแก่น วันที่ 26-28 สิงหาคม 2539.

สังคิต พิริยะรังสรรค์. ประวัติการต่อสู้ของกรรมกรไทย. กทม. : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2525.

สังคิต พิริยะรังสรรค์. “ประวัติการต่อสู้ของกรรมกรไทย” สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับสมาพันธ์แรงงานแห่งประเทศไทยและมูลนิธิ FES. 2529.

สังคิต พิริยะรังสรรค์. การฟื้นตัวของขบวนการสหภาพแรงงานไทย พ.ศ. 2501-2519. ใน เศรษฐกิจการเมืองสำหรับนักสหภาพแรงงาน. กระดาษภูษา พูนพิช, สังคิต พิริยะรังสรรค์ บรรณาธิการ 2534.

สังคิต พิริยะรังสรรค์. ประวัติการต่อสู้ของกรรมกรไทย. โครงการหนังสือเล่ม สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมกับสภาองค์การลูกจ้างสมาพันธ์แรงงานแห่งประเทศไทย ร่วมกับ FES. 2529.

สังคิต พิริยะรังสรรค์ & ผาสุก พงษ์ไพจิตร (บก.). โลกาภิวัตน์กับสังคมเศรษฐกิจไทย. กทม. : ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาฯ & มูลนิธิฟรีดริค เฮแบร์ค, 2538.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. สังคมวิทยาปัญหาสังคม. กทม. : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2526.

สัมมนาทางวิชาการเรื่อง “การประกันสังคม : 2 ปีที่ผ่านมาและก้าวต่อไป”. จัดโดย กระทรวงมหาดไทย สำนักงานประกันสังคม.

สัมมนาทางวิชาการ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในการผลิต : ผลกระทบและนโยบายการบริหารแรงงาน จัดโดย สมาคมรัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ วันเสาร์ที่ 7 พฤษภาคม 2537 โรงแรมดิเอ็มเมอรัล ถนนรัชดาภิเษก กรุงเทพฯ.

สัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ความสัมพันธ์ของการบริหารแรงงานระหว่างฝ่ายจัดการกับฝ่ายแรงงาน กลยุทธ์ใหม่ในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ พฤษภาคม 15, 25 ณ ห้องประชุม ชั้น 4 ตึกเอนกประสงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดโดย สถาบันทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สัมมนาเรื่องวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของ IMF เพื่อการพัฒนาระบบการประกันสังคมในประเทศไทย. วันที่ 22-24 เมษายน 2537.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กองประสานการพัฒนาเมือง. โครงการจัดทำแผนปฏิบัติการตามแผนเร่งรัดกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจไปสู่ภูมิภาค (รายงานการศึกษาขั้นกลาง ฉบับผนวก). แผนปฏิบัติการเร่งรัดการกระจายอุตสาหกรรมและธุรกิจไปสู่ภูมิภาค เสนอโดย เข้าทีอิสเอเชียเทคโนโลยี จำกัด บริษัท หลุยส์ เบอร์เกอร์ อินเตอร์เนชั่นแนล อิงค์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กองประสานการพัฒนาเมือง. (ก) โครงการจัดทำแผนปฏิบัติการตามแผนเร่งรัดกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจไปสู่ภูมิภาค (รายงานขั้นกลาง). แผนปฏิบัติการเร่งรัดการกระจายงานรัฐวิสาหกิจไปสู่ภูมิภาค เสนอโดย เข้าทีอิสเอเชียเทคโนโลยี จำกัด บริษัท หลุยส์ เบอร์เกอร์ อินเตอร์เนชั่นแนล อิงค์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กองประสานการพัฒนาเมือง. โครงการจัดทำแผนปฏิบัติการตามแผนงานเร่งรัดกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจไปสู่ภูมิภาค (รายงานการศึกษาขั้นกลาง). แผนปฏิบัติการเร่งรัดการกระจายประชากรอีก 2 ล้านคน ไปสู่พื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก เสนอโดย เข้าทีอิสเอเชียเทคโนโลยี จำกัด บริษัท หลุยส์ เบอร์เกอร์ อินเตอร์เนชั่นแนล อิงค์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กองประสานการพัฒนาเมือง. โครงการจัดทำแผนปฏิบัติการตามแผนงานเร่งรัดกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจไปสู่ภูมิภาค (รายงานการศึกษาขั้นกลาง). เสนอโดย เข้าทีอิสเอเชียเทคโนโลยี จำกัด บริษัท หลุยส์ เบอร์เกอร์ อินเตอร์เนชั่นแนล อิงค์

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กองประสานการพัฒนาเมือง. โครงการจัดทำแผนปฏิบัติการตามแผนเร่งรัดกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจไปสู่ภูมิภาค (รายงานการศึกษาขั้นสุดท้าย). แผนปฏิบัติการเร่งรัดการกระจายงานรัฐวิสาหกิจไปสู่ภูมิภาค เสนอโดย เข้าทีอิสเอเชียเทคโนโลยี จำกัด บริษัท หลุยส์ เบอร์เกอร์ อินเตอร์เนชั่นแนล อิงค์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กองประสานการพัฒนาเมือง. โครงการจัดทำแผนปฏิบัติการตามแผนเร่งรัดกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจไปสู่ภูมิภาค (รายงานการศึกษาขั้นสุดท้าย). แผนปฏิบัติการเร่งรัดการกระจายประชากร

อีก 2 ล้านคน ไปสู่พื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก เสนอโดย เข้าทัตฮิลเอเชีย เทคโนโลยี จำกัด บริษัท หลุยส์ เบอร์เกอร์ อินเตอร์เนชั่นแนล อิงค์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กองประสานการพัฒนาเมือง. โครงการจัดทำแผนปฏิบัติตามแผนเร่งรัดกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจไปสู่ภูมิภาค (รายงานการศึกษาขั้นสุดท้าย). เอกสารประกอบการสัมมนา เสนอโดย เข้าทัตฮิลเอเชียเทคโนโลยี จำกัด บริษัท หลุยส์ เบอร์เกอร์ อินเตอร์เนชั่นแนล อิงค์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กองประสานการพัฒนาเมือง. โครงการจัดทำแผนปฏิบัติตามแผนงานเร่งรัดกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจไปสู่ภูมิภาค. เอกสารบรรยายสรุป เสนอโดย เข้าทัตฮิลเอเชียเทคโนโลยี จำกัด บริษัท หลุยส์ เบอร์เกอร์ อินเตอร์เนชั่นแนล อิงค์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สังคมไทย 2531. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2531.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. การพัฒนาประชากรกลุ่มเป้าหมายในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544). กทม. : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2538.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. เครื่องชี้การกระจายรายได้ของประเทศ เขตเมืองและเขตชนบท. กองศึกษาและเผยแพร่การพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, มิถุนายน 2537.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. เครื่องชี้วัดการติดตามประเมินผลแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8. 2540.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ชนบทไทย 2522. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2522.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แนวทางและหลักเกณฑ์การวิเคราะห์โครงการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เมฆาเพรส, 2540.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. รายงานการศึกษาผลกระทบทางการเงินระยะสั้นของโครงการประสังคม. พฤศจิกายน 2534.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. รายงานเบื้องต้นและสรุปผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ การติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในระยะครึ่งแผนฯ 7. 2538.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สังคมไทย 2531.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สรุปข้อเสนอแนะการจัด
ทำแผนฯ 8 จากตู้ ปณ. 49. กทม. : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ. 2539.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี.
แผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม ในช่วงแผนพัฒนา
ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535-2539.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักงานปลัดสำนัก
นายกรัฐมนตรี องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (ยูนิเซฟ). แผนปฏิบัติการ
หลักของปฏิญญาเพื่อเด็กไทย. กทม. : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก. 2538.

สำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ, การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. สรุปการ
ดำเนินงานของนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ. วันที่ 15 สิงหาคม 2540.

สำนักงานประกันสังคม, กองการเงินและบัญชีกองทุน, ฝ่ายผลประโยชน์และเงินโอน.
รายงานการประชุมคณะกรรมการจัดหาผลประโยชน์และส่งเสริมสวัสดิการ
สังคม ครั้งที่ 1/2535-ครั้งที่ 11/2536 (12 ครั้ง).

สำนักงานประกันสังคม, กองทะเบียนและประมวลผล. รายงานผลการดำเนินงานของคณะ
อนุกรรมการฝ่ายระบบงานคอมพิวเตอร์.

สำนักงานประกันสังคม, กองวิชาการและแผนงาน. การแบ่งส่วนราชการ “อำนาจหน้าที่
และความรับผิดชอบ”.

สำนักงานประกันสังคม, กองวิชาการและแผนงาน. การพัฒนาระบบการประกันสังคมใน
ประเทศไทย (กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ฝ่ายกิจกรรมการคลัง).

สำนักงานประกันสังคม กองวิชาการและแผนงาน ฝ่ายคณะกรรมการประกันสังคม. เอกสาร
ประกอบการประชุมคณะกรรมการประกันสังคม (ชุดที่ 2) ครั้งที่ 9/2537
วันพฤหัสบดีที่ 9 มิถุนายน 2537.

สำนักงานประกันสังคม กองวิชาการและแผนงาน ฝ่ายคณะกรรมการประกันสังคม. เอกสาร
ประกอบการประชุมคณะกรรมการประกันสังคม (ชุดที่ 2) ครั้งที่ 10/2537
วันพฤหัสบดีที่ 23 มิถุนายน 2537. (2 เล่ม).

สำนักงานประกันสังคม กองวิชาการและแผนงาน ฝ่ายคณะกรรมการประกันสังคม. เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการประกันสังคม (ชุดที่ 2) ครั้งที่ 11/2535 วันพฤหัสบดีที่ 11 มิถุนายน 2535.

สำนักงานประกันสังคม กองวิชาการและแผนงาน ฝ่ายคณะกรรมการประกันสังคม. เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการประกันสังคม (ชุดที่ 2) ครั้งที่ 11/2537 วันพฤหัสบดีที่ 14 กรกฎาคม 2537.

สำนักงานประกันสังคม กองวิชาการและแผนงาน ฝ่ายคณะกรรมการประกันสังคม. (ชุดที่ 2) ครั้งที่ 12/2537 วันอาทิตย์ที่ 31 กรกฎาคม 2537.

สำนักงานประกันสังคม, กองวิชาการและแผนงาน, ฝ่ายคณะกรรมการประกันสังคม. เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการประกันสังคม (ชุดที่ 2) ครั้งที่ 24/2536 พฤศจิกายน 24, 2536.

สำนักงานประกันสังคม กองวิชาการและแผนงาน ฝ่ายประกันสังคม. เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการประกันสังคม ครั้งที่ 7/2537 (ชุดที่ 2).

สำนักงานประกันสังคม, กองวิชาการและแผนงาน. มติ - คณะกรรมการประกันสังคม ประจำปี 2533-2534.

สำนักงานประกันสังคม, กองวิชาการและแผนงาน. รายงานการประชุมคณะกรรมการประกันสังคม ครั้งที่ 1-16/2535 (มกราคม-กันยายน, 10, 2535) นักศึกษา กศ.บป. เอกสารจัดการทั่วไป รุ่น 8 หมู่ 4 สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี. พระราชบัญญัติประกันสังคม.

สำนักงานประกันสังคม, กองวิชาการและแผนงาน. รายงานการประชุมคณะกรรมการประกันสังคม ประจำปี 2533 (ตุลาคม-ธันวาคม).

สำนักงานประกันสังคม, กองวิชาการและแผนงาน. รายงานการประชุมคณะกรรมการประกันสังคม ประจำปี พ.ศ. 2534 (มกราคม - ธันวาคม) * (ใช้ในราชการสำนักงานประกันสังคม).

สำนักงานประกันสังคม, กองวิชาการและแผนงาน. สรุปแผนงานและแนวทางการดำเนินงานประกันสังคมในอนาคต. ณ โรงแรมรอยัลริเวอร์, กันยายน 3, 2535.

สำนักประกันสังคม, กองวิชาการและแผนงาน. สิทธิประโยชน์สำหรับผู้ประกันตนตามโครงการประกันสังคม. สรุปผลการดำเนินงาน คณะอนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์.

สำนักงานประกันสังคม กระทรวงมหาดไทย. รายงานประจำปี 2534. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศาสนา, 2535.

สำนักงานประกันสังคม กระทรวงมหาดไทย. รายงานประจำปี 2535. กรุงเทพฯ : สำนักงานประกันสังคม, 2536.

สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. รายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องข้อมูลในการดำเนินงานประกันสังคม 8 ก.พ. 2537. (เอกสารโรเนียว).

สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. รายงานการศึกษาดูงานการประกันสังคม ระหว่างวันที่ 24-30 เมษายน 2537. (เอกสารโรเนียว).

สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. รายงานประจำปี 2537. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานประกันสังคม, 2537.

สำนักงานประกันสังคม. เครือข่ายการให้บริการการแพทย์ประกันสังคม. วันที่ 26 ม.ค. 2537. (เอกสารประกอบการประชุมระดมสมอง).

สำนักงานประกันสังคม. ประกันสังคม : สร้างสรรหลักประกันชีวิต. (เอกสารเผยแพร่ความรู้กองทุนประกันสังคมและกองทุนเงินทดแทน).

สำนักงานประกันสังคม, ฝ่ายคณะกรรมการประกันสังคม, กองวิชาการและแผนงาน. รายงานการประชุมคณะกรรมการประกันสังคม ครั้งที่ 1-16/2535 (มกราคม - 10 กันยายน 2535).

สำนักงานประกันสังคม. ระบบบำนาญในประเทศต่าง ๆ. (เอกสารโรเนียว). กรุงเทพมหานคร : สนง. ประกันสังคม, 2536.

สำนักงานประกันสังคม. รายงานการประชุมคณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ ครั้งที่ 1 - 5/2537 (มกราคม - พฤษภาคม 2537).

สำนักงานประกันสังคม. รายงานการสัมมนาเรื่องวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของ IMF เพื่อพัฒนาระบบประกันสังคมในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานประกันสังคม (22-24 เม.ย. 2537 ณ โรงแรมเมเลีย หัวหิน ประจวบคีรีขันธ์).

สำนักงานประกันสังคม. รายงานผลการปฏิบัติงานและสรุปแนวคิด. (เอกสารโรเนียว). ไม่ระบุปีที่พิมพ์.

สำนักงานประกันสังคม. วารสารฉบับพิเศษครบรอบ 2 ปี วันก่อตั้งสำนักงานประกันสังคม. ป. 2 ฉ. 12 (2535). สุตสวาท ดิศโรจน์. "การพัฒนาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมในระบบเศรษฐกิจไทย" วารสารประชากรศาสตร์. ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (กันยายน 2533) pp. 37-55.

สำนักงานประกันสังคม. สรุปการประชุมเชิงสัมมนาคณะกรรมการประกันสังคม เรื่อง "แนวทางการดำเนินงานประกันสังคมในอนาคต". วันที่ 8-9 มีนาคม 2537

โรงแรมริมกกรีสอร์ท จังหวัดเชียงราย และร่างพิจารณาวิสัยทัศน์ของสำนักงาน
ประกันสังคม (เอกสารโรเนียว).

สำนักงานประกันสังคม. เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการประกันสังคม (ชุดที่ 2)
ครั้งที่ 6/2537 มีนาคม 2537. ฝ่ายคณะกรรมการประกันสังคม กองวิชาการ
และแผนงาน สำนักงานประกันสังคม.

สำนักงานประกันสังคม. เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการประกันสังคม (ชุดที่ 2)
ครั้งที่ 8/2537 พฤษภาคม พุทธศักราช 2537. ฝ่ายคณะกรรมการประกันสังคม
กองวิชาการและแผนงาน สำนักงานประกันสังคม.

สำนักงานประกันสังคม. เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการประกันสังคม ครั้งที่
11/2535 วันที่ 25 มิถุนายน 2535.

สำนักงานประกันสังคม. เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการประกันสังคม (ชุดที่ 2)
ครั้งที่ 13/2537 วันที่ 11 สิงหาคม 2537. (เอกสารโรเนียว).

สำนักงานประกันสังคม. เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการประกันสังคม (ชุดที่ 2)
ครั้งที่ 13/2537 สิงหาคม 11, 2537. ฝ่ายคณะกรรมการประกันสังคมกองวิชาการ
และแผนงาน สำนักงานประกันสังคม.

สำนักงานประกันสังคม. เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการประกันสังคม (ชุดที่ 2)
ครั้งที่ 14/2537 วันที่ 25 สิงหาคม 2537. (เอกสารโรเนียว).

สำนักงานประกันสังคม. เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการประกันสังคม (ชุดที่ 2)
ครั้งที่ 14/2537, สิงหาคม 25, 2537. ฝ่ายคณะกรรมการประกันสังคมกองวิชาการ
และแผนงาน สำนักงานประกันสังคม.

สำนักงานประกันสังคม. เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการประกันสังคม (ชุดที่ 2)
ครั้งที่ 22/2536 วันที่ 14 ตุลาคม 2536. (เอกสารโรเนียว).

สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. การดำเนินงานพัฒนาเครื่องชี้วัดแรงงาน
เด็ก. กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม.

สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. รายงานผลการทดสอบการใช้เครื่องชี้
วัดแรงงานเด็ก. กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม.

สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข. ผลการดำเนินงานสำนักงาน
ประกันสุขภาพปี 2536. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงสาธารณสุข, 2536.

สำนักงานแรงงาน ณ เมืองฮ่องกง ส่วนที่ 2 (ไทเป). สถานการณ์แรงงานในไต้หวัน. เอกสารแปล. ไทเป : สำนักงาน ณ เมืองฮ่องกง ส่วนที่ 2 (ไทเป), 2540.

สำนักงานแรงงานในประเทศญี่ปุ่น. ข้อมูลประเทศญี่ปุ่นและแรงงานไทยในญี่ปุ่น. โตเกียว : สำนักงานแรงงานในประเทศญี่ปุ่น, 2540.

สำนักงานแรงงานในประเทศมาเลเซีย. รายงานข้อมูลการให้มาตรการควบคุมแรงงานต่างชาติผิดกฎหมายในมาเลเซีย. กัวลาลัมเปอร์:สำนักงานแรงงานในประเทศมาเลเซีย, 2540.

สำนักงานแรงงานระหว่างประเทศ (ILO). โครงการระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดปัญหาแรงงานเด็ก.

สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้าห้องสมุด. ความเป็นมาของการประกันสังคมในประเทศไทย. กฎหมายการประกันสุขภาพ ณ ห้องประชุมสารนิเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. รายงานการสัมมนา คณะกรรมการรณรงค์เพื่อการประกันสังคม วันที่ 15 มีนาคม 2539 (2 ฉบับ).

สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข. หนังสือชุดประกันสุขภาพ เล่มที่ 7 สถานการณ์การให้บริการทางการแพทย์ของสถานพยาบาลคู่สัญญาหลักแก่ผู้ประกันตน จังหวัดสมุทรปราการ. ธันวาคม 31, 2536. (โครงการวิจัยร่วมระหว่างคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สำนักงานประกันสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข, สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข).

สำนักงานแรงงานในประเทศสิงคโปร์ สถานเอกอัครราชทูต ณ สิงคโปร์. ประมวลข่าวทางด้านแรงงานและโครงการก่อสร้างในสิงคโปร์ 2537. จากหนังสือพิมพ์สเตรทไทม์ สิงคโปร์. กทม. : สิงคโปร์, สถานเอกอัครราชทูต ณ สิงคโปร์, 2537.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. การสำรวจสภาวะการทำงานของประชากรทั่วราชอาณาจักร (รอบที่ 1) พ.ศ. 2540. กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2540.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. รายงานการสำรวจแรงงานทั่วราชอาณาจักร (รอบที่ 3) พ.ศ. 2533. กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2533.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. สำมะโนประชากร พ.ศ. 2533. กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, 2513.

เสริม สมาน. “แรงงานเด็ก : ปัญหาสังคมที่ไม่ควรมองข้าม”. เอกสารประกอบการสัมมนา สื่อมวลชนกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน : ด้านแรงงานเด็ก. ครั้งที่ 1 ภาคตะวันออก เชียงเหนือ. วันศุกร์ที่ 29 เมษายน 2537 ณ โรงแรมริเจนท์พาเลส จ.อุบลราชธานี.

เสาวลักษณ์ ชายทวีป, นฤมล โกกิจ. รายงานวิจัย เรื่อง ปัญหาแรงงานสัมพันธ์ในเขตพระประแดง พศ.2525-2535. กทม. : มูลนิธิอารมณ์ พงศ์พจน์, 2536.

เสาวลักษณ์ ชายทวีป. ชีวิตทางสังคมของคนงานในภาคอุตสาหกรรมผลิต. สถาบันเทคโนโลยีสังคม (เกริก) มูลนิธิอารมณ์ พงศ์พจน์ สนับสนุนโดยมูลนิธิฟรีดริช เอแบรท. กทม., 2535.

พิมพ์วัลย์ บุญมงคล นิกรณั สันหจรียา และคันสนีย์ เรื่องสอน (บรรณาธิการ). สื่อสร้างองค์ความคิดผู้หนึ่งกับสุขภาพ. นครปฐม : เครือข่ายผู้หนึ่งกับสุขภาพ, 2542.

อภิญา บัวสงว. คนชรา : ผลกระทบจากปัญหาคนทั้งบ้าน. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง “คนทั้งบ้านวิกฤตการณ์ของสังคมไทย” ณ โรงแรมรัตนโกสินทร์ วันที่ 3-4 สิงหาคม 2538

เอกสารการประชุมการประกันบัตรสุขภาพกับโครงการบัตรสุขภาพในประเทศไทย ณ โรงแรมรามารการ์เด็น 15-16 ก.พ. 2534.

เอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เรื่องแนวทางประสานการบริหารงาน รส. ในส่วนภูมิภาค. 27-29 ต.ค. 2536 ณ โรงแรมดิเอมเมอร์ลด์ กทม. สถาบันพัฒนาแรงงานและสวัสดิการสังคม. (2536). (โรเนียว).

เอกสารแนะนำการสัมมนา, โครงการจัดทำแผนปฏิบัติการตามแผนงานเร่งรัดกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจไปสู่ภูมิภาค สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ วันพุธที่ 13 กันยายน 2538 ณ ห้องกมลทิพย์ โรงแรมสยามซิตี้ ถนนศรีอยุธยา กรุงเทพมหานคร.

เอกสารประกอบการประชุม คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจด้านการพัฒนาประชากรกลุ่มเป้าหมาย ครั้งที่ 2/2538 ณ ห้องประชุมเดช สนิทวงศ์ ชั้น 3 เวลา 14.00 น. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สิงหาคม 18, 2538.

เอกสารประกอบการประชุม คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจด้านการพัฒนาประชากรกลุ่มเป้าหมาย ครั้งที่ 4/2538. วันที่ 31 สิงหาคม 2538 เวลา 13.30 น. ณ ห้องประชุมเดช สนิทวงศ์ ชั้น 3 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

เอกสารประกอบการประชุม “สมัชชาสาธารณสุขเพื่อประชาธิปไตย.” วันที่ 7 สิงหาคม 2535 ณ ห้องประชุมโรงพยาบาลสงฆ์.

- เอกสารประกอบการประชุมเรื่อง การประกันสังคม. โดย สนง. ประกันสังคมและสถาบัน
ทรัพยากรมนุษย์ มธ. 1 ก.ค. 2536 (แฟ้ม).
- เอกสารประกอบการประชุม เรื่อง “โครงการจัดทำแผนปฏิบัติการตามแผนงานเร่งรัด
กระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจไปสู่ภูมิภาค”.
- เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง Thai Migrant Workers : South-East and
East Asia. 23-24 พ.ค. 2539 ณ โรงแรมดิเอ็มเพรส กทม. จัดโดย ศูนย์วิจัยการ
ย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกสารประกอบการประชุมวาระที่ 4-1 กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, กองวิชาการ
และแผนงาน. สรุปผลการประชุมเชิงสัมมนา คณะกรรมการประกันสังคมและ
ผู้บริหารสำนักงานประกันสังคม 30-31 กรกฎาคม, 2537 ณ โรงแรมภูเก็ต
อาเคเกีย จังหวัดภูเก็ต
- เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาการสำรวจความต้องการของกรมกรโรงงานพื้นที่
กรุงเทพมหานครในการยกระดับพื้นฐานการศึกษาสายสามัญและพัฒนาอาชีพ
โดย กระทรวงศึกษาธิการ กรมการศึกษานอกโรงเรียน ณ โรงแรมรอยัลริเวอร์
กรุงเทพมหานคร. 12 มกราคม 2537.
- เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาวิชาการเรื่อง พรบ. ประกันสังคม (2533). แฟ้มเอกสาร.
- เอกสารประกอบการฝึกอบรม หลักสูตร “การจัดการงานบุคคลขั้นสูง”. หมวดการแรงงาน
สัมพันธ์. (เอกสารโรเนียว ไม่ระบุปีพิมพ์).
- เอกสารประกอบการสัมมนาผู้บริหารสถานพยาบาลในโครงการประกันสังคม ปี 2536. วันที่
27-28 พฤษภาคม 2536 ณ ห้องประชุมอาคารคุ้มเกล้า โรงพยาบาลภูมิพล
อดุลยเดช. (เอกสารโรเนียว).
- เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง ผลกระทบและแนวทางการพัฒนาระบบประกันสังคมของ
ไทยในระยะยาว โดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ณ โรงแรมรอยัลคัลลิฟปียรี รีสอร์ท พัทยา จังหวัดชลบุรี 3-4 กรกฎาคม 2535.
- เอกสารประกอบการสัมมนา (ร่าง) แผนพัฒนาสมรรถนะทางเศรษฐกิจของประเทศไทยใน
ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544).
- เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง กฎหมายประกันสังคม จัดโดยสมาคมกฎหมายแรงงาน
(ประเทศไทย). 4 มีนาคม, 2531 ณ โรงแรมนารายณ์.

เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง กองทุนเงินทดแทนกับการคุ้มครองผู้เจ็บป่วยจากการทำงาน จัดโดย มูลนิธิอารมณ พงศ์พจน์ มูลนิธิฟรีดริช เอแบรท คณะกรรมการรณรงค์เพื่อสุขภาพและความปลอดภัยของคนงาน ศูนย์พัฒนาแรงงานและการจัดการและคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ ห้องประชุมศูนย์สารนิเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันอาทิตย์ที่ 26 มิถุนายน 2537.

เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง การพัฒนาระบบการศึกษาเพื่อแรงงานไทยในยุคโลกาภิวัตน์ นักศึกษาปริญญาโทภาคค่ำ สาขาพัฒนาแรงงานและสวัสดิการ คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ห้อง 209 คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 20 เม.ย. 2540 เวลา 13.00-17.00 น.

เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง “แนวทางการบริหารเงินกองทุนประกันสังคม” โดย สำนักงานประกันสังคม ณ ห้องรีเจ้นท์ฮอลล์ 1 โรงแรมรีเจ้นท์ ชะอำ จ.เพชรบุรี ระหว่าง 8-9 พ.ค. 2536.

เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง “วิเคราะห์ข้อเสนอแนะของ IMF เพื่อการพัฒนาระบบประกันสังคมในประเทศไทย” ณ โรงแรมเมเลีย หัวหิน ประจวบคีรีขันธ์, เมษายน 22-24, 2537.

เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง สถานการณ์ “คนข้ามชาติ” ของประเทศไทย : นโยบายและทิศทางการวิจัย. โดย สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. สกว. 30 ก.ย. 2527 ณ ห้องกรุงเทพ สอง โรงแรมรอยัล ซิตี้ ถนนบรมราชชนนี.

เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “ภาวะเศรษฐกิจ การเมือง กับขบวนการแรงงานไทย”. จัดโดย มูลนิธิอารมณ พงศ์พจน์, ศูนย์พัฒนาแรงงานและการจัดการ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับมูลนิธิฟรีดริช เอแบรท สติฟตุง (FES) ห้องประชุม 209 คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. พฤศจิกายน 24, 2534.

เอกสารประกอบการสัมมนาระดับชาติ เรื่อง โสณานิเด็ก. กทม. มหาวิทยาลัยมหิดล. 2537.

เอกสารสรุป, ข้อเสนอเกี่ยวกับแนวความคิดการบริหารจัดการสาธารณะภัย เพื่อบรรจุไว้ในแผนพัฒนา ฉบับที่ 8.

เอกสารอ่านประกอบ วิธีการให้การคุ้มครองกรณีชราภาพ. โดย ทอมสัน เคเนซ หัวหน้าที่ปรึกษาทางวิชาการโครงการพัฒนาและดำเนินการประกันสังคมของ UNDP และ ILO.

ฮาร์บิสัน, เฟรเดริก เอช. มนุษย์ ทรัพยากรอันมีค่าของชาติ. แปลโดย กษมา พรรณสวัสดิ์ และศิริพรรณ ตระกูลลี. หนังสือแปล ชุด “นวัตศน์” เล่มที่ 3 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรวพิตยา, 2521

ภาษาอังกฤษ

A. Rashid Mahmad, JMN. Old Age Benefits Schemes in Malaysia. 1985.

A World Bank. The East Asian Miracle Economic Growth and Public Policy. Washington, D.C., 1993.

Aaron, Henry J., Barry P. Bosworth and Gary T. Burtless. Can American Afford to Grow Old?.

Abella, M.I., Y.-b. Park and W.R. Bohning. Adjustments to Labour Shortages and Foreign Workers - The Republic of Korea. ILO, Geneva, 1995.

Abel-Smith, Brian and Elias Mossiolos. Cost Containment and Health Care Reform : A Study of the European Union. London : LSE, 1994.

Abel-Smith, Brian. Thailand : Social Security Implementation and Development. 1991.

Actions for Jobs : Opening More Doors. England : 1986.

ADJUSTMENTS TO LABOUR SHORTAGES AND FOREIGN WORKERS THE REPUBLIC OF KOREA. Employment Department. ILO, GENEVA.

AFL-CIO. A Comparison of International Health Care Systems. Washington D.C. AFL-CIO, 1992.

Ahmad, Ehtisham et.al. Social Security in Developing Countries. Oxford : Clarendon Press, 1991.

Ahamed, Jalal Uden. Social Security Situation in Bangladesh. Paper presented at the Seminar on Development of Social Security Programmes in Developing Countries 21-23 April, 1993 held in New Delhi, India.

Akin Rabibhadana. Who Gets What and How? : Challenges for the Future. Report Volumn IV. Social Inequity : A Source of Conflict in the Future. Ambassador City Jomtien, Chonburi, Thailand. December 10-11, 1993.

Alexander, Franz. Fundamentals of Psychoanalysis. New York : Vail-Ballon Press, 1948.

- Apichai Puntasen, "Higher Education : A Proposal for Positive Interventions by the Thai Government," Country Report : Thailand, The Fourth International Seminar on Higher Education in Asia on the Role of Government in Asian Higher Education : Issues and Perspectives, November 23-30, 1987, Hiroshima and Yokyo : Research Institute for Higher Education, Hiroshima University.
- Apichai Puntasen and Jiraporn Unkasem. The Low Wage Regime in Thailand. A research report presented to the International Labour Organization, January 1988.
- Appold, Stephen J., Sunantha Siengthai and John D. Kasada. The Employment of Woman Managers and Professionals in Thailand. Draft for Discussion March 10, 1994. Paper prepared for presentation at the Conference on Managing Human Diversity for Global Competitiveness, McMaster University, Hamilton, Ontario, May 1994.
- ARTEP and ARLO. Landlessness in Upper Northern Thailand. Asian Employment Programmes. Bangkok : ARLO. Year?
- Asher, Mukul G. Social Security in Malaysia and Singapore : Practices, Issues and Reform Directions. Malaysia : Institute on Strategic and International Studies, 1991.
- Asian Cultural Forum on Development (ACFOD). Empowerment Justice and Social Change : a Shared Struggle. Bangkok, 1988.
- Assefa, Bequle and Boyden Jo. Combating Child Labour. International Labour Office, Geneva.
- Atkinson, A.B. Poverty and Social Security. Exeter : Wheatons Ltd., 1989.
- Ayutthaya Research Project Team. Twenty-Month Experience From Ayutthaya Project. Paper to be presented at International Seminar on Collaborative Health Systems Research. Ayutthaya, Thailand. 26 - 28 Nov. 1990.
- Bany, Ursula. European Integration-Impact on Women. Feb. 1996. (Sources are not available).
- Bass, Scott A. Productive Aging and The Role of Older People in Japan : New Approaches for the United States. New York : Japan Society Inc., 1994.
- Beach, Walter Greenwood., and Walker, Edward Everett. Social Problems and Social Welfare. New York : Charles Scribner's Sons, 1937.